

MB
148.140

Rózsa R. György

*Bal kezem öt ujjá
az Ingres-hegedűn*

Argumentum

Rózsa R. György

**BAL KEZEM ÖT UJJA
AZ INGRES-HEGEDŰN**

Rózsa R. György

**BAL KEZEM ÖT UJJA
AZ INGRES-HEGEDŰN**

Argumentum Kiadó
Budapest, 1994

© Rózsa R. György

84.134

MB148.140

1994

ELŐSZÓ: INGRES HEGEDŰJÉRŐL

Az „Ingres hegedű” fogalmát furcsa módon nem egységesen ítéli meg a legilletékesebb ismerettárak egyike, a Larousse. A *L. du XX. siècle* meglehetősen gyanús legendának tekinti a nagy francia festő és rajzoló büszkeségét hegedűjátékára, az őt illusztrissá tevő valódi művészetével szemben. A *Grand L. Encyclopédique* viszont szikáran annyit közöl: valaki (művészi) főtevékenységén kívül valami mást is művel (mint Ingres hegedűjátéka). Gábor György *Ingres hegedűje* (Magvető, 1972) a maga nemében nemzetközileg is egyedülállóan gazdag olvasókönyvében és példatárában a fogalmat így magyarázza „...a világszerte használt terminus technicus... igen széles skálájú: a kontár szórakozástól az ügyes műkedvelésig, a szenvedélyes kedvteléstől az iskolázott mellékfoglalkozásig, sőt azon is túl, mindkét területen egyforma mesteri tudásig ível”. Horatius azonban szigorúbban ítél „suszter, maradj a kaptafánál” népiesen értelmezve magyarául egyik episztoláját, de arról nem szól, vajon hányféle kaptafa is van.

„Szenvedélyes kedvtelés” – mondom jóindulatú elfogultsággal, ha magam választhatnék a széles skálából. De olyasféle érzés (vagy téveszme) is bujkál a közlésvágyó emberben,

ami ellentétes a „dèjà vu”-vel, hogy egyedileg, sajátosan, másképpen jelenít meg, mutat be valamit, vagy valakit szóban, képből, zenében, mint az eddig történt. Enélkül aligha születne akár kontár, akár műkedvelő, akár éppenséggel valódi műalkotás.

R. R. Gy.

I. A (ÉS B)FORIZMAFÉLÉK

fej(ezet)bevezető:

„A vakhűség a tudatlanok egyetlen áruba bocsátható értéke.”

Aforizmafélék: Közélet és közérzet

Az aforizma gondolatsűrítő prizma.

Akiknek a szabadságot a szuronyok hegyén hozták, azok ezt sem felejtik el.

A legkeservesebb fejbevágás az, amikor a zászlóvivőt saját zászlajával vágják fejbe.

Minden prófécia legnehezebbike a múlt előrelátása.

Történelmileg szerencsétlenek a váteszekkel túlterhelt országok.

Van, akit kétszer is lelepleznek a nyilvánosság előtt: először bajkeverőként, majd az emlékművét leleplezik le.

Díjakat kik kapnak? Akiknek adnak.

Csak sok pénzzel lehet megvetni a jólétet.

Többnyire az kínál jövőbeni gazdagságot, aki már jelenleg élvezi azt.

A növekedés nehézségeinél csak a nehézségek növekedése fájóbb.

A bölcs tervezés a spontaneitást, a véletlent is „betervezi”.

Az ember természetétől fogva szemérmes: kéjt és kint behunyt szemmel él át.

Ami lélektanilag abszurdum, az többnyire gazdaságilag is az.

A gazdaságot nem a húzóágazatok, hanem a húzóemberek viszik előre.

Az ember születhet gyémántnak, de briliánssá csak csiszolódhat.

A hétköznapi gyermek járni tanul, a kiválasztott élenjárni.

A legjobban fűszerezett szentenciák sem ízlenek, ha tusból nyomják ki őket.

A túlfűtötten, vagy mélyhűtötten tálalt igazság nem kelen-dő.

A jövő fenyegetése a múlt fenyegetésével kezdődik.

Fájdalom és félelem a legősibb emberi érzések, a haladás végső célja ezek korlátozása.

A szerénységről többnyire nem tudni mit takar, a hiúságról legalább azt tudni, hogy mit akar.

A becsületességnek van határa, a becstelenségnek nincs.

A gyáva legfőbb panasza: álmában is gyáva.

A minden részlettel való mindenkori egyetértés mimikri.

A történelemben a mézeshetek legalább annyi ideig tartanak, mint az egyéni életben.

Egyetlen nemzetközi szervezet sem jobb, mint fenntartó országai.

A legkeservesebb fejlődés a nyomorból a szegénységig vezet, innen a jólétig már könnyebb.

Az askéta a legveszélyesebb fajta, mert csak az emberiséget szereti, az embereket nem.

A kor, a szépség, a tehetség az ember legintimebb viszonya a természethez.

A kétely nem métely.

Csak korlátoltan lehet korlátlanul hinni.

Nemcsak a dolgok, a történelem is gyűrődik.

Az üzletek előtti sorállás egyaránt jelenthet árubőséget, vagy teljes áruhiányt.

A történelem igazi formálói nem napidíjért teszik dolgukat.

A legsúlyosabb politikai hiba: az ellenzéket összekeverni az ellenséggel.

A politikai érettség magas foka: nem mindenből politikai kérdést csinálni.

Borsón is lehet szépet álmodni, vallotta Plátó és Madách – de nem tartósan és tömegesen.

Dőreség, de nem működik egy a történelmet irányító közlekedési rendőrség.

Az unokákról korán kell elkezdni gondoskodni, és hosszú ideig kell élni hozzá.

Isten óvjon a politikai kaszkadőröktől.

A nacionalista heccek előbb eszmeileg, majd potenciálisan területileg csökkentik az országokat.

Az övön aluli ütések nem az ökölvívásban, hanem a társadalomban a legveszélyesebbek.

A hírverde termékei megközelítően olyan megbízhatók legyenek, mint a pénzverde áru.

A koordinálásban sosem a koordináltak, hanem csak a koordináló elégedett.

A lefüggönyözött autók többnyire lefüggönyözött szemléletet takarnak.

A feladatok az embert növelik, a távolságok a mesét.

Ami művészetben, tudományban nem jelenik meg fizikai formában, az nincs.

Huszonöt éven felül az addig szépreményű tehetségnek már bizonyítania kell.

Minden tévelygés tévedés, de nem minden tévedés tévelygés.

A diktatúrák a szükséggazdálkodásban az öntudatra is kiterjesztenének egyfajta jegyrendszert.

Van kor, amikor valaki „úgy néz ki, mint az élet”, és ez sértésszámba megy.

A denunciálás első foka az inszinuálás.

Az írott szöveg nélküli szabad előadás nem az analfabetizmus jele.

Az elvszerű csoportosulás és klikk közötti különbség: a szembenálló csoportosulás a klikk.

Végzetes, ha egy társadalomban a hatalom szinonimájává a karhatalom válik.

Némelykor a háborús (vagy a békeidőbeni) ellenállás győztes befejeztével ellenállhatatlan burjánzásnak indul az ellenállók száma.

Életfélelem és halálösztön küzd az emberben.

Fehérjeszegény társadalmakban mást értenek demokrácia alatt, mint a fogyókúrázókéban.

A füledtlen erotika olyan, mint a fületlen muzsika.

A számítógép csak egyik tolvajkulcsa a fejlődésnek, a robotika pedig jámbor bika.

A „gaucheizmus” a leértékelt ideológiák boltja: kommunistaellenessége azonos a jobboldaléval, demagógiája és erőszakossága a dogmatizmuséval.

A forradalmi megmozdulások a történelem császármetszései.

A tabu érthetetlen, mert sérthetetlen.

Az információval szivacsként túlitatózott társadalomból rendkívül nehéz kinyomni a fölös vizet.

Abszolút magányosság: halálakor saját maga fogja le a szemét.

A magárahagyatottság kínja olyan, mint amilyent a futballbíró érez az őrjöngő stadionban.

A vízben fuldoklót olykor fejbe kell vágni, hogy megmentésük, de a fejbevágás nem általános segítség.

Végső elidegenedés, amikor valakinek legalább annyira idegenné válnak az erényei, mint hibái.

A „mindnyájan jól tudjuk” kijelentés általában azt jelenti, hogy valójában fogalmunk sincs, miről van szó.

Keserű bizakodás: szép jövő áll mögöttem.

Ha a világot nem is, legalább a körülöttünk levő darabkáit próbáljuk megjavítani.

Új tantárgyjavaslat: társadalmi csomagolástechnika.

Korlát nélkül a szem csak néz, de nem lát.

Gyűrű és gyűszű egyaránt ékesítheti a női kezét.

Sértés egy nőre, ha csak női, és nem szakmai voltára figyelnek fel, ennél csak a fordítottja sértőbb.

Csak olyan nőt érdemes ragyogóan öltöztetni, akit ruha nélkül kívánnak látni.

A cirkuszban is az „untermannok” viselik a legnagyobb terhet, ám a tapsot a rájuk felkapaszkodottak élvezik.

Legnagyobb civil elismerés, ha valakire azt mondják, akár társbérletben is szívesen laknának vele.

A forradalmi érzület sokakat megérint, akárcsak a költészet, de ettől nem mindenki válik költővé.

A katedrálisok hátulról is olyan szépek, akár a kívánatos nők.

A gátlás akadályfutás a lélek mélyében.

A személyi csalhatatlanságot többnyire megelőzi valamilyen testületi csalhatatlanság.

Nem a kétségekből, hanem a kétségnélküliségből vezet az út a kétségbeeséshez.

A pályázatok olyanok, mint a szőnyeg alatti birkózás, csak a legvégén derül ki, kik gurulnak elő alóla.

Az idő gyógyít, de csúfít is.

A befektetés hosszú távon nem jó befektetés.

Sztálin az orosz birodalmat kiterjesztette és katonailag védetté, míg gazdaságilag és morálisan védhetetlenné tette.

A sztálinizmus egyike a legpesszimistább világnézetnek, főleg az erőszakban hisz.

Van-e gátja a renegátnak?

Az ideológiák különbözősége mindaddig nem háborús veszélyforrás, vagy bűn, amíg nem törekszenek abszolút uralomra.

A világ sajnálatosan olyan, amilyenek látszik.

Van kor, amikor ki hallgatni képtelen, suttogni kénytelen.

A túlzás jelentéktelenné tesz.

Kovács Imre a Kádár-korszak vége felé: Magyarországról már nem menne el, de még nem megy vissza; a kilenvenes

években ne olyan legyen, hogy *még* nem mennek el, de *már* nem jönnének vissza.

Az egyéni tulajdonságokról mások, a nemzeti, vallási, politikai hovatartozásról csak az egyén megítélése jogosult.

Az ideológiai és a meteorológiai prognózisok egyaránt megbízhatók.

Nemzeti angol és franciában főleg országot jelent.

II. IDEAGRAMMOK ÉS GNÓMÁK

fej(ezet)bevezető:

„*Posztumusz díjak*”
sírba eresztett
éremkeresztek

Kelet-közép-európai dilemmák és dilik

Helyünk
a világban,
de mit szól
a Világbank?

Hóstit
hogyan
jegyzik
a tőzsde?

Fehér vagy vörös
színdráma-
színdróma?

Boldogok
a fehér
vagy vörös
Mayflower-utódok?

Mamelukok
mindig
kegyetértők

Dunai nemzetköziség
dühöngő
hiszternacionalizmus

Sajátos sértés
Hogyan ülhetett le
olyanvalakivel
tárgyalni,
aki magával leült?

IMF-tanács
és hol
marad
a kalács?

Hírünk
mit
mond
a „Le Monde”?

Történeti forgószélben
zörög-zizeg
sok
köpönyeg

Melyik izmus
izmos,
ahol a kar izma
a karizma?

Koalíciós és ellenzéki
bajok:
ország és torzók
az egymáshoz
tartozók?

Az Európához
vezető
út-övezet csak
jobboldalon
kikövezett?

Európaizálódás
Merci
mondja
Mokány Berci

Polit-krimi
Kikre vár
újabb
rehabili?

Hiányciki
(idegenül)
ingerencia
a toleranciára

A jó magyar
parasztporta
nem vágyik
paszportra?

Centrum
van-e valós
erős közép?
(vagy olyan ez,
mint a B-közép?)

A balfácánokat
jobb-
fácánok
követik?

A rend
itt szilárd
a Faust-ban mondják
„Eladó az egész világ”

Ki a soros
a busás
legbusáskodásra?

Egymásra lelnek
ha vannak ilyenek?
a reform-bóher lelkek
a bóher-ellenes
reformerekkel?

Kül-patrióta
a hazát szeretni
csak a határon túl
lehet határtalanul?

Balsors (1)
sokan látják úgy,
ezzel temetik,
a baloldal újrafogadása
korunk egyféle
szeplős fogantatása

Balsors (2)
sokaknak éhe:
a baloldalnak
véglegesen vége,
de mit mozgat
a történelem méhe?

Acsurkodó pamflet
sírásó
írás-sokk?

Mocskos mosás
időtlen
az agyimosás

Fajtudós?
anti-etikus
ál-etnikus

Történelmi báj
a mindig átrajzolt
múltú délibábos
táj

90-es fohász
biztonságot szeretnék,
de melyik most
a szilárd fenék?

Galád kozmopolita
jobban érdeklík
bizonyos likak,
mint megannyi
pántlikak

Garázda ateista
hagyott
csapott
papot

Retorika
konceptiók perekben
a legveretesebbek
a vallomások

Mindenkori
legpocsekabb módszer
a módszer,
nem mossa le
semmilyen
mosószer

Ki állítja
emberben
ki a fajtisza?
a fasiszta

Vasút
nagy baj
ha a menetrend
csak trend

A hidegháborúnak vége
a felforgatás
már nem CIA-
licencia

Az új főnöke
kérette és pech érte
siettében megbotlott
a saját nyelvében

Ocskay(k)
ha vannak,
mik az okai?

Eretnekség
a svéd-aszta
van tele
malaszttal

Andrássy út 60
valóságos
remegmű

Mindenkori elit
csatakiáltás:
VIP-VIP
hurrá!

Fanatikus (1)
igéje
igájába
hajtana

Fanatikus (2)
hitem
higgyed!

Tolerancia
hited
hagyom

„Szocialista iparosítás”
így igaz
kerek-perec:
az új kohókat is
szétégetik
a koholt perек

Ki hiszi
azt, hogy
a sokféle
diszkrimi csak
dísz-krimi?

A bugyuta
is tudja:
a „kap.” – „szoc.” – „kap.”
átmenetben mit vészél át,
mi vész el,
mit kap és ad

Választáskor
csak akkor voksolj
bárfele, ha oly
bizonyos: abból
nem lesz egyszer
egypártrendszer

Kontraszelekció
hatőkörnek
hatáskör

1944
még élek:
félek

A legbölcsebb tilalom
„Főre lépni
tilos”

Hierarchia-kresz
legvészesebb
szintévesztés
a szint-tévesztés

Elmarták
klick-
iktatták

Hol a boldogság
mostanában,
tán menedék
Utópiába?

(forrás: M.I. filozófus)

Úton – útfélen

Afrikában
malárialázban:
a Victoria-tóban
sok sós
hering
kering

Albánia
muzulmán a hithű
albán,
de a szívverése
bim-bum, Balkán

Albionban
téli panasz:
ez a sok hó
jól befűtött
nekünk

Dél-Afrika
nemes búrja
ellenfelét
már nem
lövi-szúrja

Dél-Amerikában
(meg máshol)
gorillák
harcolnak
a gerillák
ellen

Famagusta
végre egy jó
gusztusos hó-
hír Ciprusról

FÁK

1. FÁK
nem nőnek
még ott sem
az égig
2. Női divatáruda:
barisnyabolt

3. Csillagvárosban
úrbajnokurak
Bajkonurban
(már csak k....k?)

4. Kozmonautagőg
az igazi
úrhatnámság

5. Ukrajna
népe már nem
ugrabugrál,
de figyel,
mi van a Bugnál

6. Gasztronom elírás:
Élelmiszervolt

7. Csecsen-földben
már a kis
csecsen
fegyveresen
csüng a csecsen (is)

8. Kedvelt kirándulás
a Szaharin-félszigeten

Hanoiban
tán már csak mánia
hogy éhes a város
sok vén vietnámija

A „harmadik világ” öt tételben 4. Zsugori hindiül

1. tétel
étel

enszarát
eszi

2. tétel
ház fedéllel

Itália

3. tétel
öltözék-vétel

1. Bár az isteni Lollo
ül a balján
makarónitól
izgul fel a talján

4. tétel
ivóvíz, egészséggel

2. Basta
olaszul: elég,
de sosem basta
a hangzásra suta
sciuta-pasta

5. tétel
műveltség, könyv-vétel

India

Izrael

1. A szahibnak
hús alvás, reggelre
jegelt papaya
szolgám képére írott:
törne ki a nyavalya

1. Izráeli bizarr
Hébe-hóba
egy héber
a hóban

2. A siránkozó hindu
valódi
nyavayogi

2. Izrael támogatása
valódi
protek-
cionizmus

3. Pária
se párja
se pártja
se partja

3. Szabad fordításban
a héber identiti
eszperantóul
judentiti

4. Panasz
Mene Tékel
kellene még
sékel

A japán
futónő
valóságos
illanó-kisasszony

Jugoszlávia
a nép összevissza lő,
a legrosszabb
az öngazgatásban
ami utána jó?

Kínában
Pekingi buli:
teng-
leng
unott kuli

Közel-Kelet

1. A hívők
Jom Kipur
és Ramadán
után
csillagkeltén
egyformán
mohón
gyűjtanak rá
sietve-sután

2. Béke
szálem
shalom
slalom

Lengyelország
Míg mellén
Solidarnosc-
rendjel
saját farába
rúg a lengyel

Libéria
Nem kell
azért letolni
mert rajta
sok lakáj-fajta
holmi

Liechtensteini kaland
nagyon
vad-üz

Magyarország
elgondolkodtató,
hogy a sok ló,
amire Magyarország
400 éve tesz,
csatákban dicső-jó,
de háborúban,
békekötésben
sosem befutó

Nairobi tranzit
Kenya új repterének
minden csínja
kevesebb
mint népének
kínja

Portugál lakat
ilyen
szarazár
még nem
akadt

Prága
A „Kehely”-ben
Vodicska előtt
tíz sör, húsz knédli
Svejk sem számolja,
csak vidáman nézi

Romániai ciki
a Szekaturitate

Sri-Lanka
e dús szigeten:
a neve Ceylon
minden megterem
csak nem a nejlon

Szlovákia
milyen túróci
a túró?
örvend neki
bős(z) vasgyúró

Thaiföld
masszázs-
szalonjait
mindenhonnan
tesztelik
tisztelik

„Törökben”
a főfezőr
tökfödő-
csósz

USA-címerben
igen
férfias
a Kan-sas

Pandorában

Pandora
szerény
szelencényi
köztársaság

Mit rázna
legszívesebben
a parázna?

Csak a szerelmi játékban
jó hatású a
a talpsimogatás
a gerincre

Pszichológiai kongresszus
jelmondata
„kitesszük a lelkünket”

Memóriazava(r)
úgy vág az agya,
mint a fenetlen borotva
(és néha zagyva)

Vae victis
„eb ura fakó”
ide már csak
egy kupica cián-
káli való

Rádió- és TV műsor
a miazma-
híradó

Gyerekszáj
csiribit-csiribát
cserél a zebra
pizsamát?

Farizeus
elszánt
álszent

Zsargon
a legnagyobb
nyelvi
zsarnok

Árubőség
vevő-
vágy

Kéjenc
vágy-
vevő

Fohász aszálykor
SOS
SŐS

Esti mese
gyermek-kedvelt
TVkenység

Arany-etalon három kérdőjelben

1. Etalon?
irány,
arány,
arany

2. Aranykor?
ha sok
az arany,
akkor

3. Petrodollár örömök?
Allah
és az arany
örök

avagy

feledné bújait?
petro-arannyal
várja Kuwait

IQ-növekedés
minden chippel
néhány gondolattal
több csiripel

III. ELBESZÉLÉSEK ÉS RIPORTOK

fej(ezet)bevezető:

*„... a tengeren felbukkant a hold karéja,
majd mintha egy ledér nőszemély lenne –
szinte hátravetődött mindenki szeme láttára,
és percekben belül valahogy homályossá
vált, mintha csak elszégyellte volna magát.”*

Elbeszélések

Wiener Walzer

hét békévé oldott „háztáji” történettel

A hetilap irodalmi pályázatának határideje a mai nap („az éjfélig feladott levél postabélyezője...”). Éjfél, mint amiről írni akartam. Éjfél, mint a camera obscura, a sötét kamara (de milyen sötét is tud lenni egy valódi zártsötét kamara), ami önmagában kilátástalanul áthatolhatatlan, mégis alkalmas képek előhívására, méretezésére, kinagyítására, színezésére. Bizony-bizony, ezt a tulajdonságát alaposan ki is használták az Andrassy úti remegmű vállatőiben, nagyiparszerűen folyt az önfényképek átméretezése, kinagyítása, átszínezése. Az éjfél azonban nemcsak a szorongásé, a vergődésé, hanem a megnyugvásé, a gyönyöré is. Az éjfél a claire-obscure, a fényárnyjáték igazi napszaka. Furán is hangzik az éjfél, mint nap-szak, de miért is ne, hiszen egyik kis történetem „éjszakai naposságról” szólna, de hol vagyok még ettől...

Az elbeszélés-pályázat a mai napon éjfélkor lejár és én

a vonaton, a Walzeren zötykölődöm Bécsből hazafelé Budapestre. Ez a történelem által jól ki(és meg-)taposott útszakasz szinte egyformán zötykölődős a határ mindkét oldalán. Kitaposottak a sínek, az alépitmény (hagyjuk már ezt a reflex-szerű ideologizálást). Elkopott-e, elhasználódott-e az „alépitmény” (meg persze a „felépitmény”) emlékállománya is, mint a nagyon sokat munkában levő, vagy egyáltalán nem működő dolgoké? Vagy csak a kikíváncozás, a közlés kényszere, vagy vágya kapott-e meg újból (ez a vágy úgy látszik nem kopik), amit több mint három évtizede magamban ápolok? Ápolok? Milyen gazdag is a magyar nyelv, mosolyodom el magamban, ápolom, mondhatnám úgy is, gondozom, művelem, életben tartom, nem hagyom elhomályosulni, ébren tartom, csiszolom — játszadózom el a nyelvélési lehetőségekkel. Bismarck volt-e az a hólyag, aki azt mondta, hogy nincs rémesebb, mint egy kis nemzethez tartozni (vagy Metternich)? Gondolt-e azonban a nyelvre, a kultúrára, vagy csak a hatalomban mérte a nemzeti hovatarozás örömeit? Valószínűleg ez utóbbiban.

Hát megint csak elkalandozgatok, spekulálgatok erről-arról, ahelyett, hogy ha másnak nem, de legalább magamnak írnék és ne csak gondolatban ápolgassam azt, hiszen ez alkalommal adott a tisztos visszavonulás, a névtelenség biztosított a pályázat jelíges volta miatt. A pályázatok végülis olyanok, mint a tömeges szőnyeg alatti birkózás, csak a szőnyeg hullámozása látható, a döntéskor válik láthatóvá az a néhány ember, aki kigurul a szőnyeg alól, a nyertesek, a többiek maradnak névtelenül „szőnyeg alá söpörten”.

Ismét nem a lényegre, a cselekvésre összpontosítok. Magamat szórakoztatom (másokat talán nem is tudnék?), vagy inkább szédítem példabeszédekkel, holmi hasonlatokkal az éjfélről, a sínekről, a nyelv szépségeiről, szőnyeg birkózásról, csak ne fogjak tollat. Pedig igazán tudom — már csak szak-

mai ártalomból is, hogy tudományban, művészetben csak az van meg, ami nyilvánosan megjelent, anyagilag megtestesült írásban, képben, szoborban, termékben, technikában, ami a szakmai közösség meg a nagyközönség bírálatának tárgya lehet. Jó kis kacifántos mondat, de azt hiszem, igaz. Az alkotás, akár csak az igazság mindig konkrét (ez utóbbi Hegel mondása, ha jól emlékszem). Még most sem konkrétodom azonban, de legalább nem is kontárkodom az írással.

Végül is, kezdek belső vitát, melyek is a kontárkodás határvonalai? A jogi és adminisztratív határok többé-kevésbé ismertek, a gazdasági indíttatású korlátok is, amelyek a céh-rendszerig nyúlnak vissza. Hol húzódnak azonban a szellemi kontárkodás határainak magas hegyvonulatai, sebes sodrású folyói, áthatolhatatlan bozót- és erdőrengetegei? Hol helyezkednek el az átvezető hágók, gázlók, ösvények? Persze, hogy minden valamire való termék, alkotás, eljárás „chasse gardée”, régi-régi időktől fogva őrzött vadászterület, hát még a természet és az ösztönvilág vadászterületei? Bizarr képtársítás. A farkasok körbevizelik vadászterületeiket, így akadályozva meg az illetéktelen behatolást. De ez a farkaspéldázat is újabb mellébeszélés az éjféli, az ápolás és a többi példabeszédhez hasonlóan? Azt hiszem igen.

Megidézetlen tanúnak jelentkezni egy hosszú, talán évtizedekig sem befejezhető történelmi tárgyalás-sorozatára a magam kis békébe oldott háztáji epizód-történeteivel az ötvenes évekről? Elő a farbával. Maradjon békén Fontane és hasonszőrű társai, akik jó későn, nem életük derekán, mint inkább meghajló derekán, életkoruk leszálló ágában jelentkeztek mondanivalójukkal. De mi is a farba? Tudok-e olyasmit és úgy mondani, amit és ahogyan mások még nem? Hiszen, ha nem így érezték mindazok, akik az idők végtelenségében közreadtak valamit, nekidurálták volna-e magukat a megméretés kalandjának? Ezek közé tartoznak Ingres-

hegedűjének művelői is. Fene tudja, talán magamnak is ki kellene próbálnom. Nem is a magamutató miatt, mint inkább azért, mert múlnak az évek és málladoznak lassanként azok, akik érett fejvel érték és mérték meg azokat az évtizedeket, amelyek megértésének kipróbálása nélkül végképpen homályba vész egy amúgyis generációkra váró világtörténeti társadalmi folyamat megítélése.

A tanúságtevők és tanúságtételek — kattogják a kerek — három nagy csoportba sorolhatók. Az elsőbe, komolyodom el, azok tartoznak, akik-amelyek „már akkor is tudták”, hogy az egész hazug és rossz, nem is lehetett jót várni. A másodikba, az akkori „hazug és rossz” lelkes kiszolgálói és ma már — jó esetben lelkiismeretfurdalásból eredő — ezerszázalékos leleplező öröm-katonái. A harmadikba pedig — és ezek az igazán ziláltak — a korabeli „hívők”, a felismerések során őszintén megrendültek, a mélységesen kritikussá vált javítani akarók, az „egyházon” kívüli hívők. Ez a csoportosítás, mélézom tovább, nem vegyitizta, átmenetek, „köztes” területei vannak. Szívem szerint sem a korabeli hitlenekkel, sem a mai ezerszázalékos leleplező örömkatonákkal, még kevésbé a volt és megmaradt bigottakkal értek egyet. A hitlenek belülről nem élték át a dolgokat (finom kis eufemizmussal szólva), tehát nem is ismerhették meg igazából azokat; az önként egyházon kívül maradt hívők ugyan sokat tudnak a történekről ám megváltozott lelki-tükrük szöge, metszete és csiszolása. Hát itt van újfent a steril filozofálgató-svilágmegváltós belső monológ, ahelyett, hogy megkísérelném legalább vázlatosan megcsinálni a „pályaművet”. Minek is — morfondírozok — késő este érünk be a Keletibe, „ez a vonat elment”, akárcsak a Hegyeshalomról lassan kigördülő Walzer. És persze eszembe jut egy újabb a pályázatba nem vágó ötlet, egy faramuci szófejtés, ami

úgy szól, hogy „Hegyeshalom: helység szöges – ellentétben Ausztriával”.

Hát itt tart a kettős indítású buzgalom, a háztáji-tanúságtétel és a malom-alatti írás-ambíciók, enyhébb lefolyású feltűnési viszketegsége? A vonat kerekeinek csattogásából vélem kihallani, tedd ezt is, meg azt is. Jegyzetblokkot veszek elő (ez is talán reflex, hogy csak a határvizsgálat után teszem ezt), golyóstollat a keresztretjvény mellől – és nem írok. Túlságosan is ráz a vonat, az ablak melletti ülésekhez tartozó felcsapható asztalka meglehetősen elhanyagolt állapotú, nem buzdít írásra. Persze nem ezen múlik.

Kikívánczó történetek azért együtt vannak, tiszteletlenül Sinkó *Egy regény regénye* rémlik fel, békévé oldott kis „háztáji” elbeszélések egy utazási belső monológ-történet keretében. Tiszteletlenség ide-oda, több ilyen kis történet is akad.

Megérne például néhány oldalt annak a bácskai öreg magyar parasztembernek, volt spanyol harcosnak az életútja, akinek szinte egy korszakot és embertípust summázó kérdése úgy szólt „*Hol ültünk együtt komám?*” A kérdés a Farkasréti temetőben hangzott el egy volt spanyol harcos temetése alkalmával. Pali bácsi (nevezzük így) amúgy kucsmásán tűnt fel nekem, ahogy a „szanatóriumban” (ez volt családi szóhasználatban a kisgyerek miatt egy ideig a kistarcsai internálótábor) ismerkedtem meg vele, ahol rövid ideig az egyik kisebb teremben együtt voltunk a 3. ezred körletében. Pali bácsi a Titóékat elítélő Kominform-határozatok után – ha nehéz szívvel is bár – e határozatok mellett foglalt állást, aminek következtében az üldözések elől Magyarországra szökött. Itt, természetesen mint Tito kémét letartóztatták, internálták, majd bebörtönözték. Kistarcsai „séjour”-ja alkalmával jöttünk össze és jónéhány emberi hitet melengető–vigasztaló napot-estét töltöttünk együtt, a

hitvány-sovány vacsorakor közösen dúdoltuk a tőle megtanult „Mindegy mi van vacsorára, csak legyen a csutorába” dalocskát. Hosszú évek teltek el a farkasréti véletlen találkozásig. Odamentem hozzá, nem ismert meg. A számára úgy tűnik egyetlen hiteles fogódzó kérdést tette fel azonosításul „hol ültünk együtt komám?”. És sorolni kezdte a különböző országokban általa frekventált börtönöket, táborokat (meg egy-két hadszínteret is, ahol megfordult). Tarcsánál mondtam, tűz, tűz, ekkor felismert és magához ölelt. A teljes azonosításhoz azért még – a helyhez és a situációhoz nem illően ugyan – elsziszegtük a „Mindegy mi van vacsorára...”

Hát az „Öltözködjék a Bond streetről” nem korjellemző-e ugyancsak? Ez a történetecske is tarcsai fogantatású. Télen, teljesen lenge balatoni öltözetben (és még az is hiányos volt fehérenemű hóján), ahogy a „hatvani” pince után a tarcsai „szanatóriumi” különszobába (újból magánzárkába) kerültem. Egy parancsnoki inspekció során történt, hogy valamiféle ruházatot kértem erősen hiányos garderobom kiegészítésére (és főleg a hideg miatt), mire a válasz az volt, nem akarok-e toronyórát láncsal. A parancsnok úrnak a társaságában levő orvos-tiszt mégis azt ajánlhatta sanyarú állapotomat látva, hogy valamelyest csak öltöztessenek ki. A főnapos-fogoly házimunkás este beadott egy szedett-vedett kimustrált rendőrköpenyt és egy foszlott inget. Ez utóbbin gomb sem volt és alig ment rám. Kikopogtam. A főnapos a kukucson keresztül suttogva megkérdezte, mit akarok. Visszasuttogtam minőségi kifogásaimat a beadott holmigról. És ekkor csodálatos – és később igaznak bizonyult kérdés hangzott el – „ha Maga jól szeret öltözködni, miért ide jött és nem a Bond streetre”. Tíz év múltán alkalmam lett meggyőződni a főnapos jó meglátásáról. Londonban ugyan először járva, első utam nem a British Museumba, vagy a Piccadily-re vezetett, hanem a Bond Streetre. Még abban

az évben a május elsejei kivonulás alkalmával a felvonuló intézmények egyik zászlóvivőjében felismertem az egykori főnapost. A nevét természetesen nem tudtam, ő pedig nem ismerhette fel bennem a ruházatára kényeskedő madárijesztőt, akit – mint a beszélgetés során kiderült – a sokat nyűglődő 8-asként tartottak számon. Megrökönyödött, amikor közöltem vele tapasztalati alapon kialakult elismerésemet judiciumaért. Nagy barátság lett a dologból (a 47-ben előzőtt N. F. volt titkárával K. F.-vel). Az ő élete is kész regény Pali bácsiéhoz hasonlóan, de csak a műfajban van azonosság. Az egyik regény egy autodidakta parasztemberéé, aki élete értelmét a forradalmi harcban látta, míg a főnapos a II. világháború alatt, ahhoz az úri középosztálybeli, kiváló köztisztviselői (belügyminisztériumban szolgálatot teljesítő) kisebbséget alkotó réteghez tartozott, amelyik humanista, antifasiszta magatartásával becsületet hozott az országra. Így keresztelkedett a nagy „ellenség” kohóban autodidakta forradalmár parasztember, az úri középosztályhoz tartozó náciellenes köztisztviselő, marxizáló értelmiségi és még ki tudja hányféle rétegből kikerült, pontosabban bekerült ember életútja (amiből nem következik, hogy a „másik oldal”-ról ne lettek volna benn szép számban volt SS-ek, nyilasok és hasonlók).

És a „*Boldogság, avagy a bibi-ejbati sztrájkok*” históriája, ami arról regél, hogy civil ember- és betű-nem-látott hosszú napok után hogyan jutottam olvasnivalóhoz egy utólag eszelősnek, de akkor nekem legtermészetesebbnek vélt akcióm véletlen jutalmaként. A „Hatvanban” ugyanis az internálási véghatározat aláírásakor (jogaimra történt kioktatásom után) aláhúztam, hogy fellebbezéssel élek 15 napon belül a belügyminiszter úrhoz (a másik aláhúzási lehetőség a nem-fellebbezek). Éppen születésnapom estéjén közeledett vészesen a tizenöt napos határidő lejárta és többszöri

kérésemre sem kaptam lehetőséget a fellebbezés megírására. Anélkül, hogy azt hihettem volna, hogy érdemi felülvizsgálati következménye lehetne a fellebbezésnek, mindenképp azt akartam, hogy legalább írásos nyoma legyen annak, hogy nem értettem egyet a véghatározatban foglaltakkal (népel- lenes, vagy népi demokrácia ellenes tevékenység – ha jól emlékszem). Más és egy külön história az, hogy egy éven át hogyan magyaráztam magamnak, hogy miért is lehet indokolt „elkülönítésem” attól elvonatkoztatva, amiről vallatóim nem győztek meg (ím, mini-koestleriáda egy formája). Szóval, a kérdéses estén a csajkát úgy adtam vissza, ahogy beadták és az őr kérdésére, hogy miért nem ettem, azt merészelttem válaszolni, hogy amíg a fellebbezést nem írhatom meg, nincs semmihez étvágyam. Az ilyesmire ugyan megvoltak a kényszerítő receptek (hogy mifélek, ezt csak utólag tudtam meg a fogdából kikerülve, amikor már más foglyok közé kerültem a táborba), azonban szerencsémre úgy ítélték meg, hogy egyszerűbb egy bolond kérést teljesíteni, mint vasba verni, mesterséges táplálást alkalmazni, oly ártalmatlan és ostoba volt a kérés. Így hát az őr nemsokára beadott egy fecni papírt és egy ceruzacsonkot jóindulatúan hozzátéve – megnyugtatósául az eszelősnek – hogy idejében még kézbesítésre kerül írásom. Igen ám, de a fogyatékosan bebútorozott cellában nem volt mire fektetnem a papírt és újra kikopogva, kértem valamilyen alátétet is. Pavlenko *Boldogság* című regényét nyújtották be alátétként. Soha ilyen fejedelmi születésnap ajándékot! A fellebbezést a priccsen görnyedve megírtam, majd kiadtam és a közben felváltott őr nem kérte vissza az alátétként szolgált könyvet. Igazi boldogság volt, egy kicsit újra embernek éreztem magam. Két nap alatt kiolvastam, az egymást váltó őrok nem kifogásolták az olvasást, mert hiszen ha könyv van nálam, akkor nyilván erre engedély is volt (semmilyen adminisztráció nem tökéletes). Elolvasás

után, kiadtam a regényt és cserekönyvet adtak be. Ez történetesen Sztálin műveinek első (vagy második?) kötete volt és végigrágtam magam a Kaukázuson-túli forradalmi mozgalom egyik jeles akciójában, a bibi-ejbati sztrájkokon. Napóleon mondta, hogy a véletlen az egyetlen legitim uralkodó, talán az ember életében is nagyobb szerepet játszik, mintsem azt a racionalitás elfogadja, de szinte bizonyos, hogy azokat környékezi meg, akik valamilyen formában lehetővé teszik működését, vagy kiprovokálják azt.

Ez ugyan „boldogságos”, de szomorú história, ám felöltöttek ugyancsak a tetthelyről derűsebbek is. Ilyen a „*Mire közvetített ki a szakszervezet*”. Már emberek között voltam ugyan a táborban a „zuwackszok” (növekmény, újonnan érkezettek, szűrő voltaképpen) között, de elég vacak állapotban és egy szép nap levezényeltek a konyhába krumplipucolásra. Aki volt már hasonló zárt helyen, mint amilyen egy láger, az tudja micsoda szerencse bármilyen munkára konyhára kerülni, ahol mindig leeshet valami az örökké flamós fogolynak. A feladatomat az őrzető úr kijelölte: az ebédhez való marhakarumpli csírátlantítása. Rossz beidegződéseim itt is megnyilvánultak, amint az az ominózus ing esetében is történt. Nemcsak ügyetlenül, hanem olyan buzgalommal estem neki a göcsörtös csírák eltávolításának, hogy az őrzető elképedten hamarosan felordított: vigyék el innen gyorsan ezt az embert, mert elpucolja az egész ebédhez való krumplit, látszik, hogy a marháját a szakszervezet nem erre a munkára közvetítette ki. Így ért sietősen véget szépreményű konyhás karrierem.

Ennél jobban sikerült „*Az éjszakai napos*” beosztásom, bár kis híján ott is csődöt mondtam. Egy nagyobb fogolyelszállítás után fel kellett tölteni a napos (házimunkás) létszámot. Engem is kiválasztottak, s ez bizonyos kedvezményeket jelentett (több étel a csajkába, ledőlési lehetőség napközben

is szolgálaton kívüli időben), ám számomra kedvezőtlennek tűnt, mivel az ételosztásnál és a napi séta alkalmával hivatalból ordibálni kellett (siessenek, ne dörzsöljék le a falat, ne rongálják a nép vagyont, ne tekintgessenek hátra és hasonlók). Egy nekem való beosztást láttam csak, amitől a naposok általában ódzkodtak, ez pedig az éjszakai naposi teendő volt. Ez annyiból állt csupán, hogy takarodókor le kellett a termekben oltani a villanyt, reggel pedig „ébresztő fel” csatakiáltást hallatni, míg éjszaka a folyosón levő asztalka mellett gubbasztani és jelenteni az ügyeletes őrnök, vagy az épület-gazda fogolynak (főnapos), ha valami rendkívüli történt. Egyébként semmi kötelező ordítózás, noszogatózás. Megkapván a mások által nem igen kedvelt munkakört, fogásom legjobb időszakát töltöttem ebben, a valamivel jobb koszt mellett a nappalokat átaludtam. Baj egyszer adódott, amikor éjszaka elbóbiskoltam, az inspicáló őrnök jól lehordott, de nem lett más következménye. Sikeres epizódja volt ez életemnek.

A „Házassági évforduló” is kort és bizonyos mértékig kort is jelző eset. Eljött ugyanis ötödik házassági évfordulónk napja, és valamilyen módon jelezni akartam feleségemnek, hogy nem felejték. A havonkénti csomag és látogatás alkalmával ki lehetett adni a családnak a mosnivalókat. Amilyen szigorú előírások voltak a csomag és a levelezőlapok tartalmát illetően, rendelkezés volt arra is, hogy a mosnivalón kívül az ég egy világon semmi nem lehet a kiadott holmik közt. Bármily kicsempészett írásért, vagy nem a mosandókhöz tartozó tárgyért büntetés járt, kedvezmények megvonása (élelmiszercsomag és ami a legsúlyosabb, a látogatás letiltása esetleg több hónapon keresztül). Lesz, ami lesz, megkíséreltem mégis az emlékező jeladást. De hogyan, mivel? Írás eleve reménytelennek látszott, azt gyorsan felfedezik. Volt a teremben egy középkorú férfiú, aki nem is szépítette, hogy

nyilas múltja miatt került be. (Az a szólás járta, hogy mindenkinnek legalább három bulija van: egy amivel behozták, a másik amit az illető saját maga mesélt társainak, a harmadik pedig az igazi.) Az említett, esetét nem szépítő férfiú korcsmáros létére rendkívül ügyesen varrt, hímezett alkalmmilag gyártott primitív (és tilos) eszközeivel. Talán még az általánosnál is többet fantáziált az evésről, mit hogyan kell elkészíteni, miből mennyit bírt enni együltőben és hasonlókat. Nem a nők, hanem az evés volt a főtéma különben is. Tudtam, hogy a jókezü korcsmáros bér munkában is dolgozik, időnként apróbb javító munkákat végzett szerény fizetség ellenében. Megkérdeztem, hozott anyagból, egy zsebkendőbe bele tudna-e hímezni valamilyen virágformát egy névvel és egy számmal. A vállalkozói beszélgetés során merült fel a gondolat, hogy fogkefém nyele egy darabjának feláldozása révén, faragna egy, a reményt szimbolizáló csillagot is. Megkötöttük az alku, kenyérben, néhány napig fél csajkányi étellel és egy kis darab szappanban fizetek. A két kialakított tárgyat az iparművész elkészítette, én pedig szokásaimnak megfelelően jó ügyetlenül dugtam a kiadandó holmik közé. Egy nap telt csak el, berendeltek az ezredirodára, ahol egy káposztalevél fülű civil nyomozó (ilyenek is voltak a táborban) ordítóva adta tudtomra, hogy a legkeményebb büntetések várományosa vagyok csempészeti kísérlet miatt. Külön bűnül róttá fel, provokációnak minősítve a fogkefe darabjából barkácsolt csillagocskát, mivel állítása szerint azzal akartam lázítani, hogy baloldali embereket tartanak fogva, holott itt csupa fasiszta van, engem is természetesen beleértve. Végül két csomagelvonással és két látogatás eltöltésével úsztam meg.

A derűsebb és főleg szívemelengetőbb történetek közé tartozik „*A bepaprikázott katonák*” esete. Ez a felszín volt, a tanulság mélyebb. Havonta lehetett egy kis élelmiszercsomagot némi cigarettával kapni a hozzátartozóktól. Szigorú

előírások szabályozták a csomag tartalmát. A szalonna engedélyezett volt és mivel a kintiek ismerték, de legalább is sejtették a koszt hiányosságát, igyekeztek minél tartalmasabb ennivalóval bélelni a küldeményt. Ily módon, amikor végre nekem is engedélyezték a havonkénti lapot, látogatást és csomagot, én is kaptam szalonnát a csomagban. Igenám, de rossz beidegzéseim – amikről már egyéb történetekben is szó volt – most sem hagytak cserben. Első „táborozásomkor”, Bergen-Belsenben is (amit a helyes történelmi egyensúly miatt 1944-ben kipróbáltam – az akkor még igazán nem sejtett későbbi összehasonlíthatóság miatt), tehát már láger-pályafutásom előző próbáján is kényeskedtem az ételnek nevezett mic sodák körül, a nagynéha és igazi kincsnek számító mócsingos vagy zsíros ínycfalatokkal. A szalonnát civil koromban mindig csak pirítottan ettem. Tarcván pedig valóban a legnemesebb eledelek közé tartozott a – ha jól emlékszem – csomagonkénti húsz deka körüli csemege. A teremben, ahol hatvan-nyolcvan rab társaságában teltek napjaim (ez egy „kulák-szobának” becézett helyiség volt többnyire idősebb parasztemberekkel), már az első napokban felfedeztük egymást egy katolikus pappal. Attól kezdve kellemesebben telt az időnk, le-föl sétálgatva fejből tanígtattuk egymást Arany és József Attila versekre (Ady közös kedvencünk volt), mígcsak ránk nem szóltak, hogy tengeri betegséget kapnak állandóan hullámzó és eszelősnek tűnő mászkálásunktól. Elérkezvén a csomag-vételezés ideje, pap-verselő barátomnak felajánlottam a szalonnát, mondván én úgyszem eszem meg, neki pedig talán jól jön (büntetésének kitöltése után egyenesen került Tarcására, néhány évi koplalás volt már mögötte. 1950-től kezdve már az járta a politikai bűncselekményekért elítéltek büntetésének kitöltése után, hogy automatikusan nem szabadlára, hanem a „Hatvan” ítélőszéke elé kerültek és ott döntöttek

további sorsukról, ami nem ritkán internálás volt). Szóval a szalonna felkínálásakor kiderült, hogy verstanuló társam nemcsak a Toldiban járatos, aminek első énekére fejből megtanított, hanem műveltségével gyakorlatias életrevalóság párosult. Miután semmilyen rábeszélésére (szükség van erődre, várnak odahaza, gondolj a kisfiadra) nem akaródzott a kövér szalonnához nyúlnom, nevezzük Gyula papnak, elvette tőlem a finom elemózsiát és elkezdett katonákat gyártani apró kenyérdarabkákra és az egészet meghentergette piros paprikában, amit ő csomagja egyik kellékeként kapott. Így azután egyenesen fölséges csemegének tűnt a kalóriaérték miatt általa beléndiktált bepaprikázott katona-sereg. Még arra is vigyázott, nehogy mohón, túl sokat egyek egyvégtében kulináris és emberieségi mesterművéből, mint — ahogy a kenyeret is naponta osztás után egyből elpusztítottam.

Amíg ezeken és hasonló históriákon gondolkodtam, a Walzer jó másfél órás késéssel bedöcögött a Keletibe és bizonyossá vált, amit megelőgeztem magamnak: nem veszek részt a pályázaton. Nem a másfél órás késésben volt a hiba, hanem a néhány évtizedes késésben — ha egyáltalán hiba volt ez. De semmilyen késés nem törli el végleg az emlékeztést, az ötvenes évek békévé oldódott fény-árny játékát.

Statisztika

Az ötvenes évek elején minisztertanácsi rendelet írta elő 1953-ig az országos közművelődési-népkönyvtári hálózat kiépítését. Magyarországon ez volt az első nagyszabású kísérlet egy ilyen hálózat kiépítésére — eredményeivel, buktatóival egyetemben. Rengeteg volt a szakszerű lelkesedés és nem kevés a bugyuta, vagy látszat-megoldás, különösen személy-

zeti vonatkozásban (l. tárgyszóként: kontraszelekció, azaz semmi új a nap alatt).

Szervezetileg és szerkezetileg nem hiányzott a hálózat kiépítésének logikája. A Népkönyvtári Központ irányításával a megyei és az azokhoz rendelt járási és a hozzájuk tartozó falusi népkönyvtárak kapcsolódtak. A statisztikai rendszer is ennek megfelelően épült fel. A Népkönyvtári Központban azonban nem sikerült az országos statisztikát prezentálni a hálózat kiépítésének végén, mivel hiányzott B.A.Z. megye összesítése. A miskolci megyei könyvtár ugyanis nem kapta meg az egyik járását, annak viszont hiányzott valamelyik Bódva vagy Sajó környéki falu statisztikája (az akkor „csokoládégyarak”-nak becézett vidék volt). A miskolci könyvtárvezető, a boldogult Sz. Laci könyörgött, hogy jöjjön már le egy pesti elvtárs jobb belátásra bírandó a falusi tanácsvezetőt. Elutaztam Miskolcra, és több-kevesebb gyalogos viszontagság után felleltük a statisztikával adós tanácselnököt. Az igazán jámbor Sz. Laci az eredménytelennek látszó rábeszélés után, keményebbre hangolt. „Tudja — mondta — az elvtárs csak a maguk statisztikája miatt jött le Pestről és azt is tudnia kell, hogy a statisztikai adatszolgáltatás elmulasztása miatt két- vagy háromévi börtön is járhat.” A tanácselnök derúsen hallgatta a tirádát, majd íróasztala fiókját kinyitva, ahonnan csak úgy ömlöttek a papírok, némi guberálás után diadalittasan felkiáltott. Nézzék csak, e papír szerint a vetésterület bejelentésének elmulasztásáért 4 év jár, a begyűjtés elmulasztásáért 6 év, az állattenyésztéssel kapcsolatos valamilyen mulasztásért 8 év. Mit akar a megyei elvtárs a maga kis két-három éves ígéretével? Ez a legkevesebbet ígéri, ez ráér. Végül azonban egy butykost elővéve és teljesen barátságosra fordítva a beszélgetést, a falusi vezető aláírta az országosból még hiányzó jelentést, különösen, amikor biztosítottuk, hogy annak számai mögé

senki sem fog nézni és hogy legyen benne azért jó számban „ismeretterjesztő” is a „szerelmesek” mellett. Ezért még elismerés is érheti. Így lett teljes az országos felmérés.

Kukulec óvodai történetkéi

– *Rákosi a pék, A keményszívű cárok, A sztoikus Kukulec* –

Rákosi 60. születésnapja alkalmából az óvodai apparátust is mozgásba hozták. Az óvodák feladatként kapták a „haza atyja” népszerűsítését az ovisok körében. Az egyik Váci-utcai óvodában történt, hogy a kerületi szakfelügyelő kiszállván ellenőrzésre, az összehívott gyerekeket megkérdezte, tudják-e kit ábrázol a falon függő kép. Kukulec jelentkezett elsőnek. „Tudom ki a bácsi, megmondták az óvónénik, ő a pét (k)” selypítette. Hogy–hogy a pék, hüledezett a felügyelő óvónő, miközben az óvónéniket és a dadusokat a visszafojtott nevetés és a hideg rázta. „Jól tud meg, igenis ő a pét, mert ő a mi apánk és ő adja nekünk a kenyeret”. Botrány azért nem lett a dologból.

A másik történet is ugyanabban az óvodában játszódott le és ugyancsak a gyerekek politikai nevelésével függött össze. Ezúttal november 7-ének megünneplésére készülődtek központi direktívák szerint. A gyerekeknek az óvónénik elmesélték, hogy a régi gonosz világban Oroszországban a keményszívű cárok a legnagyobb hidegben és nélkülözések közepette is a szabadban dolgoztatták a szegény embereket. A gyerekek természetesen mély együttérzéssel hallgatták a szomorú históriát. Az óvónénik elmagyarázták a gyerekeknek, hogy a cár az olyan nagy ember, mint a király, vagy a császár, akiről mesében már hallottak. Igen, hallottunk már

császárokról és az egyik élénkeszű kisednek, Kukulecnek rögtön megindult a fantáziája: az volt ugye, hogy amikor nagyon összeveszett két császár, az egyik azt kiabálta, evtárs hagyj már békén. Később levitték a gyerekeket egy kicsit levegőzni a Belgrád-rakpartra, ahol történetesen egy csapat meglehetősen gyenge öltözetű munkás krampácsolt valamit a hóesésben és egy mosoly sem volt az arcukon. Az egyik gyerek, Kukulec megrángatta az őket vezető óvónéni kezét: „Bori néni, ezeket a szegény embereket is a cár dolgoztatja ilyen rossz időben?” Ennyit a politikai felvilágosítás buktatóiról.

Az élénk eszű Kukulec ugyan rögtön mindent felfogott, szófogadó is volt, de szinte kizárólag evésre-ivásra nyitotta csak ki a csőrét, ritkán akart megszólalni. A szülők már teljesen odavoltak, az óvónénik azonban – jól ismerve a gyerek képességeit – türelemre intettek. Mígnem egy szép napon Borka néni, aki nagyon szerette a gyereket, és az érezte is ezt, külön mesélt négyszemközt a kisfiúnak, és miután az jól kinevette magát a hallott történetkén, megkérdezte tőle: „Kukulec drága, miért nem akarsz többet beszélni?” A sztoikus válasz így hangzott: „Minak?” De azután megtört a jég, amint azt az előző két történet igazolja.

Riportok: Ahol a magyar sem jár*

Maldivról, Ceylonról

KORALLSZIGETEK NÉPE

Úgy látszik, mégis vannak olyan helyek, ahova magyar ember nemigen vetődik el, és ahol még az az angol – némileg ironikus – szólás sem igaz, hogy „everybody is Hungarian” (szabad fordításban: végül mindenkiről kiderül, hogy magyar). Ilyen a Maldiv Köztársaság, ahova az ENSZ Fejlesztési Alap (UNDP) és az UNESCO megbízásából és jóvoltából jutottam el konzultánsként, információs-könyvtári dologban.

Repülőtérrel bárkával

A Maldiv-szigetek az Indiai-óceánban találhatók, nagyjából az Egyenlítő övezetében, másfél órás repülőútra Colombótól (Sri Lanka – Ceylon) és Kerala államtól (India). De többet mond, ha a nem túl távoli szomszédságból megemlítjük a hírekben gyakran előforduló Diego Garcíát (amerikai

* Némileg átszerkesztett írások, a *Magyar Nemzet*ben jelentek meg (1983. május 5., 14., július 3., 24.)

támaszpont), a Seychelles-szigeteket, amelyek „paradicsominak” jelölik magukat. A Maldív-szigetek is vetekednek e jelzőért, és ez igaz is, ha turistaparadicsomot értünk rajta. Éghajlat, növényzet, pihenési lehetőség, egzotikum és mindez a jópénzű nyugatiaknak nem is elérhetetlen áron (az útiköltség a legtetemesebb, 10 ezer kilométeres repülőúttal lehet Európából elérni).

A Maldív-szigetek atoll-köztársaság. Ahogy elmondták, az atoll, mint földrajzi fogalom, angol közvetítéssel jutott el különböző nyelvekbe a maldív nemzeti nyelvből, az arab nyelvcsaládba tartozó divehiből. Az atollok korallszigetektől állnak, amelyek enyhén emelkednek ki a tengerből, és ovális alakban helyezkednek el az óceánban, mintegy szorosokon keresztül lehet bejutni a „beltengerbe”. A Maldív-szigetek körülbelül 100 ezer négyzetkilométer vízfelületen helyezkednek el és 20 atollból (szigetcsoporthoz) állnak. Az atollok 300 négyzetkilométerén mintegy 1200 – jórészt lakatlan – szigetből kétszázon élnek. A lakosság 150 ezer fő körüli, ebből a fővárosban, az Észak-Male atollhoz tartozó Male-n mintegy 40 ezer (a világ talán legsűrűbben lakott városa). Részben vízen dzsunkaszerű bárkákon, amelyek termelési (halászat) és közlekedési eszközök, s emellett betöltik a lakás-bolt-műhely szerepét is.

Kifutópálya, vagy főváros? Így vetődött fel a kérdés, amikor repülőteret terveztek Male-n. Végül is a Hulele repülőtér 10-15 perc motorosbárkányi járótavolságra a fővárostól épült meg egy szigetekskén. Ezzel a furcsasággal találkozok először az érkező. A repülőtéren egy fába vésett V.M. jelzést látok, talán egy magyar Világjáró Mogyorót köszönt?

De mivégre is landol magyar Hulelén? Röviden azért, hogy felmérést végezzen és javaslatokat készítsen az ország művelődési élete egyes területeinek – olvasás, információ, könyvtár – fejlesztési lehetőségeiről a kormány és az ENSZ illetékes szervezetei számára.

Iskolázás

Az 1965 óta függetlenné vált ország — a múlt század nyolcvanas éveitől brit protektorátus volt, Colombóból felügyelték, a helyi hatalmat szultán gyakorolta — etnikailag a ceylonihoz hasonló, de teljesen mohamedán (szunnita) vallású lakossága sajátos művelődési képet nyújt. A gazdaságilag rendkívül elmaradott köztársaság — az egy főre jutó nemzeti jövedelem tekintetében a világ 25 sereghajtó országa közé tartozik — papírforma szerinti alapvető művelődési színvonalra meglepően magas az írni-olvasni tudásban, ha volna olvasnivaló, volna könyvtári hálózat. Az oktatási rendszer alapjai a közösségi iskolák. Ezeket a szigetlakó közösségek tartják fenn önkéntes tanítókkal (többnyire papok, de egyéb írni-olvasni tudók is). Az oktatás a helyi adottságoknak, kívánalmaknak megfelelően különféle egyedi tanmenettel és időtartamban folyik. Írás-olvasás, valami számtan és vallásos írások a tárgyai. A hangsúly a vallásos írásokon van. Ez az oktatás hagyományos informális módi a szigeteken. 1980 óta állami alfabetizálási program fogja keretbe. A képhez hozzátartozik az iskola előtti foglalkozás a gyermekekkel — Edhuruge — ezt követi a vázolt „általános iskola” — Maktahab — majd a középiskolának megfelelő magán- és állami iskola (három van Maléban) — a Madarasa. Jelenleg a lakosságnak mintegy 82-84 százalékát tekintik alfabetizáltnak, a nők aránya ezen belül magasabb, a férfiak sokat vannak a tengeren, még kevesebbet jutnak a betűhöz.

Kalligráfus ismeret

Ha az oktatáshoz hozzávesszük még a tömegkommunikációt (rádió és tévé működik), egy rendkívül alacsony példány-

számban, de mégiscsak megjelenő újságot, a rengeteg japán és szingapúri eredetű magnót, kazettát, úgy tűnhetnék fel, hogy a művelődés „sinen van”. Igen ám, de milyen vonatok közlekednek rajtuk?

A 80 százalékon felüli alfabetizáltság ellenére a művelődés általános képét nagymértékben az olvasásnélküliség határozza meg. A gyakorlat hiányában a megtanult írásjelek (az arabhoz hasonlóak) nehezen állnak össze szavakká, a szavak mondatokká, a mondatok szöveggé. Enélkül pedig nincs olvasmány, nincs szépirodalom, ismeretterjesztés, tankönyv, szakképzés, szakirodalom, mindezek nélkül pedig műveltség, gazdasági-műszaki fejlődés. Úgy lehet elképzelni a divehi írástudást, amellyel a lakosság rendelkezik, mint a kalligráfus ismeretét, aki talán nem is érti a szöveget, de egymás mellé tudja rakni a betűket, szavakká formálva őket. Mivel az alfabetizálás a vallásos írások megértését szolgálja elsősorban, és ezeknek a használata korlátozott, laikus szöveg pedig (legyen az szép- vagy szakirodalom) minimálisan jelenik meg, és az is nehezen hozzáférhető könyvtárhálózat hiányában – a művelődés kátyúban van. Így a kormány az ENSZ Fejlesztési Alapjához fordult segítségért: készüljön terv az olvasásfejlesztéshez. E terv előmunkálatait szolgálta a kiküldetés. UNESCO-szakértők már régebben dolgoznak Maldivban az oktatási programokkal. Ezt kell kiegészítenie az olvasásszervezésnek.

Mezítlábás protokoll

Az első tájékoztató beszélgetésre a Tervhivatalba (National Planning Agency) taxival mentem a kis távolság ellenére, egy – még sosem átélt – monszunzápor miatt. A szállodában még be tudtam bújni a taxiba, de már a Tervhivatalnál

a kocsi a mély tócsák miatt nem tudott a kapuhoz férkőzni, így az ENSZ-konzultáns ingujjban ugyan, de szigorúan nyak-kendőben, a helyi kívánalmak szerint, feltúrt nadrágszárral, szandálba gyúrt zoknival a kézben és mezítláb vonult be a megbeszélésre. Maléban ugyanis egy négyzetméternyi járda, vagy aszfaltút sincs, így vagy porban, vagy mély tócsákban tocsogva közlekednek az emberek, vietnami szandálban, vagy mezítláb. Ehhez még hozzátartozik, hogy érkezés után felajánlottak egy szolgálati járművet ott-tartózkodásom idejére, egy biciklit, amit köszönettel nem vettem igénybe.

KATONÁK RIGOLETTÓVAL

A Ramadan, a nagy mohamedán ünnep, a 28 napi böjti időszak végefelé érkeztem Maleba, és a városban tett séták, esti nézelődések közben — nem az egzotikus jellegből adódó — szokatlant éreztem, hiányzott valami az utcaképből. Ramadan utolsó estéjén a csillagok feljöttekor, az ünnep végeztével egyszerre csak felparázslott az utca a hirtelen, tömegesen meggyújtott cigarettától. Megvan. Az utcai bagózás hiányzott eddig.

Kis csolnakom és Fülüg Jimmy

De más is jelezte, hogy vége a böjtnek. A házakból (az építőanyagok és kunyhók változatossága az összeháncsolt pálmalevelektől az egyszintes téglavagy kőházakig terjed) harsány magnózene áradt szét, feledtetve a műezzinek nemrég még a városi hangosbeszélőkön továbbított felhívását az ájtatoskodásra. Egymásba értek a Zsivágó, a Strangers in the Night, a Lili Marleen dallamai, és akkor éreztem igazán,

hogy nem akárhonnan jöttem, amikor felcsendült a „Kis csolnakom a Dunán lengedez” címen ismert dalocska. Ezt a fura zeneegyveleget ízlelgetve és kerülgetve a tocsogós pocsolókat, a tengeren felbukkant a hold karéja, majd — mintha egy ledér nőszemély lenne — szinte hátravetődött mindenki szeme láttára, és perceken belül valahogy homályossá vált, mintha csak elszégyellte volna magát.

Az információs és rádióhivatal vezetőjével való találkozás további tapasztalatokat ígér, mindenekelőtt látogatást egy csak bennszülött szigeten, a Kaafu-atollhoz tartozó Thulusdhoo-n, ahol egy iskolát avatnak fel, és amely kijelölt kísérleti iparfejlesztési telephely.

Voltaképpen mire is koccintottunk fiatal kókuszdió tejével a nehezen kimondható nevű szigeten a maldiv oktatási miniszterrel? Arra, hogy meginduljon szervezett olvasás, vagyis könyvtárszolgálat a köztársaságban, és hogy ehhez helyben képezzék ki a szolgálat szakembereit, és mindezt ötvözze keretbe törvény. A szigetre történt kiruccanás nem mindennapi élmény volt. Mivel valamirevaló kikötője nincs sem a fővárosnak, sem a szigeteknek, a tengermélység figyelembevételével kell átszállni kisebb hajóról nagyobbra, majd a kikötésnél fordítva. Az iskolaavatás a szigeten megfelelő ceremóniával történt, szalagvágás, táblaleleplezés, faültetés, és persze ünneplő közönséggel és kisdobos egyenruhához hasonlóan felöltöztetett kisgyerekek asszisztálásával. A ceremónia felidézte bennem Fülíg Jimmy találkozását a néppel a Boloncág-szigeten („Szervusz nép, szervusz király!”).

Semmi kutya, tömérdek hal

Ez a sziget is — Maléhoz hasonlóan — azt a jelszót tűzhetné ki, „semmi kutya — tömérdek hal”. A veszett-

ségveszély miatt ugyanis nincs kutya az országban, furcsa, hogy a főleg falusi környezetben nem hallani ugatást. Hal viszont bő választékban és minden mennyiségben. Ugyanez vonatkozik a fantasztikus ábrákat kirajzoló korállra, ölnyi szélességű korállbokrokra és sosem látott színezetű kagylókra. A szivárvány minden színében pompázó apró halak tízezrei rajzzák körül a tengeri fürdőzőket, és az éthalak ellátják az egész országot táplálékkal. Ez annál is fontosabb, mivel termőföld – a trópusi gyümölcsöknek valón kívül – nincs. A hal az élelem alapja, sütése-főzése a másik alaptáplálék, a kókuszdió felhasználásával történik. E két szabadon elérhető élelemfajta a bázisa a még mindig meghatározó jellegű natúrgazdálkodásnak (pénzért ugyan mindent kapni; rufia a nemzeti konvertibilis valuta – az viszont kevés).

A harmadik fő táplálék, a rizs importtermék. Egyébként konzerv (a hűsítő italokat beleértve), tejpor nagy mennyiségben található a bazárszerű üzletekben – mindez elsősorban a fővárosra vonatkozik. A bevételi forrás viszont a halászat (a külföldi halfeldolgozó hajók helyben, a nyílt tengeren végzik a munkájukat), a hajózás és az utóbbi években az idegenforgalom. Turistaszigetek alakulnak, amelyeket külföldi szállodaláncok bérelnek ki (indiai, ausztrál), rendeznek be, menedzselnek, valóban paradicsomi állapotokat teremtve az odalátogatóknak, akiket most már ezerszámra hoznak a nyugat-európai utazási irodák.

Csinnadratta monszunnal és Rigolettóval

Furana, Villivaru, Villingili: csingilingi-csengőnevű szigetcsekék. Az egyik ilyen kókusz- és devizatermő paradicsomban a svédasztalos ebédért sorban állva meguntam, hogy mindenféle nyelven karattyolnak, de magyar szót nem halla-

ni. Kísérletképpen egyszer-kétszer leejtettem az evőeszközt, és jól elkáromkodtam magam olyan néhány betűs magyar fordulattal, amire, ha ért valaki ezen a nyelven, feltétlenül reagál. Nem volt reagálás másodszorra sem. Ezzel szemben egy másik szigeten a tengerben rábukkantam egy magyarul csevegő kedves vajdasági házaspárra. A találkozást finom hideg vízzel ünnepeltük meg, ami akkor jobban ízlett, mint a legnemesebb francia pezsgő.

A tenger kiapadhatatlanul kínálja kincseit, ez esetben inkább érdekességeit korálokban, kagylókban. Tilos a fekete-és egyéb korálok kiemelése. A sekély vízben persze nemcsak különösen érdekes, hanem egyszerűbb formák is előfordulnak. Egyébként műemlékekben, műtárgyakban nem nagyon gazdag az ország. Az évszázadok során egymást követő hódítók (arabok, ceyloniak, indiaiak, portugálok, hollandok, angolok) közül a legmaradandóbb nyomokat az arabok hagyták, akik a buddhista tenger közepén a XII. században a mohamedán hitre térítették a lakosságot. Az iszlám azóta is döntően befolyásolja az ország kultúráját, szokásait. Az értelmiség és a nemzetközi érintkezés nyelve az angol. Maldiv a Brit Nemzetközösség különleges státusát élvező tagja.

A fővárosban egy-két érdekesebb épületen kívül, mint amilyen a főmecset, az elnöki palota, különösebb látnivaló nincs. A legszebb viszont a tenger, és a tájkép is mutatja, hogy kifejezetten jót tesz egy városnak, ha bólogató pálmákkal van teli. Ám monszunos esők alkalmával sem a tenger, sem a pálmák nem nyújtanak vigaszt, talán az emberi szenvedély tud olyan vad lenni, mint a monszunvihar. Ilyenkor órákig az ember ki sem teheti a lábát.

Male múzeuma túlszűfolt, de sok történeti, néprajzi emlék található benne. A sportstadion a város általános színvonalához képest korszerűnek mondható. Itt zajlott le a függetlenségi ünnep katonai felvonulással, gyakorlatozással. A

nemzetbiztonsági gárda csapatai (ez katonai-csendőri-rendőri erő egyben) mutattak be harci gyakorlatokat, és kellemes volt hallani, hogy egy részüket a Rigoletto dallamára végezték.

Este a szállodában a papírok, jegyzetek, okmányok rendezgetése közben az egyik borítékból egy kétforintos esik ki vidáman, körbegurul. Szervusz, kétforintos, hát figyelmeztetsz, hogy annyi idegen szokás, íz, illat, szín, pénz és beszéd után gurulunk haza?

ELEFÁNTKÖRMENET

Maldivtól alig másfél óras repülőút Sri Lanka (Ceylon) fővárosa, Colombo. Innen autóval háromóránnyira van Kandy, a zarándokváros, ahol a Buddha szent foga templom és kegyhely található, és ahol minden évben fantasztikus ceremóniával ünneplik öt napon keresztül az ereklyét.

Szent fog és kesudió

A Sri Lanka-i – Kandy – intermezzo, ráadás a maldivi útra, a véletlen hozta úgy, hogy a kiküldetés vége egybeesett a buddhista világ egyik nagy ünnepével, talán a leglátványosabbal. Az út Colombóból Kandyba maga sem érdektelen. Jó néhány batik-műhely mellett vezet el. A batikgyártás nemzeti termelés-számba megy, pompás rajzú és koloritú, a ceyloni népelet, hagyományok és természet mindmegannyi motívuma tarkállik a sajátosan előállított textiliákon. Az autó áthalad Keshu falun, ahol nagy halmokban állnak a házak előtt a gyümölcsök (az emlékezetes „kesudió” az ÉS-ből). Ennél érdekesebb azonban néhány faluval odébb az elefántiskola. Turistacsábító hely, ahol néhány krajcárért –

rúpia a helyi pénznem — az ormányosok oktatói bemutatják neveltjeik tudományát szárazon és vízen. Fuvarozás, daruhelyettesítés, fürdés, spriccelés szerepelnek a repertóriumban. De ez az iskola valójában is az, nemcsak egyfajta cirkusz. Szoktatják, idomítják az elefántokat munkára (az őserdőbe munkagépekkel nemigen lehet behatolni), közszereplésre, így a Kandy-körmenet elefántjainak egy részét is erről a telepről kölcsönzik. Ilyen-olyan formában az elefánt szinte nélkülözhetetlen sok más ázsiai területhez hasonlóan a ceyloni folklórban is. Teaültetvények és teagyárak (ezekben állítják elő a világhírű keverékek, mint a Lipton, Earl Grey alapanyagait), gumiültetvények és üzemek szegélyezik az utat Kandyig.

A város: kegyhely, turistaközpont, kézműves telep. Egy tó körül épült fel dimbes-dombos területen, magas hegyek és őserdők övezik. A szingaléz királyok utolsó székhelye. A szingaléz monarchia a világ egyik legrégebb királysága volt, 2300 évig állt fenn, amidőn az utolsó uralkodó — Sri Wickrema Rajasinge — 1815-ben brit fogságba esett. A megadási aktusnak otthont adó 1784-ben épült papillérű fogadási terem ma is impozáns. E történelmi épület tőszomszédságában helyezkedik el a Dalada Maligawa, a Buddha szent foga relikviát őrző templom.

Hála esőért

A szentély i.e. a XVI. században keletkezett, a XIX. század elején építette hozzá az utolsó király a teraszos, kilátószerű oktogont, Ázsia alighanem egyik legtöbbet fényképezett műemlékét. A templom egybeépült a kolostorral, gazdagon díszített faragásokkal, kegytárgyakkal. Központi helyiségben, elkülönítetten őrzik a szent fogat, amely a IV.

század elején került Ceylonba. Maga a körmenet, a fesztiválszerű ünnepség eredete, gyökerei, hagyományai messze a múltba, több mint két évezred távolságba vesznek. Sri Lanka egyébként a körmenetek országa, gyakran fordulnak elő ilyenek az évfordulók, ünnepek alkalmával. A szent fog körmeneté a leglátványosabb és alighanem a legnagyobb tömegeket vonzó. Első leírása Fa-Sien kínai vándorszerzetesnek köszönhető, aki az V. század elején érkezett a szigetre. A szent fog ünnepléséhez tartozik az is, hogy a telihold napja az, midőn Buddha az első szentbeszédét tartotta. A körmenet azonban nem egyszerűen vallásos jellegű.

Sri Lanka népességének nagy többsége mezőgazdasággal foglalkozik, és mint ilyenek, az időjárás mindig rendkívüli módon befolyásolta az életét. A körmenet-fesztivál időpontja egybeesik a nagyon várt esős monszunidőszak kezdetével. Így az ünnep a hódolat kifejezése is az életet adó esőért.

Tánc végeérhetetlenül

A külsőségek fantasztikusak, a résztvevők, a közönség odaadása határtalan, európai mércével szinte elképzelhetetlen. Tíz- és tízezrek helyezkednek el a tűző napon az útvonalon egymáshoz préselődve már a déli órákban, hogy minél jobb helyről láthassák a besötétedéskor kezdődő látványosságot. A fizető nézők alkalmi tribünökön foglalnak helyet, amelyeknek a helyárai a látványosságok közelségével fordítottan arányosak. (A legdrágábbakért a templom bejáratával szemben, 10 dollárt kérnek.) Fél kilenckor kezdenek kivonulni a templomból a dúsan felkantározott, kicicomázott, elemes világítótestektől fénylő elefántok, nyergükben két-három hajtóval. 60-80 elefánt cammog méltóságteljesen körbe a kijelölt útvonalon. Egyikükön viszik a szent fogat.

A ceremónia mintegy két-, két és fél óra hosszat tart. Több ezer törzsi népviseletbe öltözött táncos, zenész szurokfáklyák lángjai mellett ropja a táncot a dobok extatikus ritmusára – megállás nélkül. Kilométernyi a menetoszlop, minden nagyobb téren, utcakereszteződésnél lelassít, vagy megáll, és folyik a produkció. Igazi népi show, fesztivál, tömegdelírium, hasonlíthatatlan hangulat. Az a benyomás, hogy a fesztivál vallásos kiindulópontjára, a szent fogra immár senki sem gondol. A látványosság mindenkit lenyűgöz. A körmenet végül visszakanyarodik a templomhoz, és megkezdődik a nézősereg elvonulása, elképzelhetetlen tumultusban.

Lassanként elcsendesedik a város, másnap reggel újra körmenet a városközponttól távolabbi helyeken, szerényebb külsőségek között. Az elefántok is mintha fáradtabban cammogának. Az odaözönlött turisták és százernyi bennszülött közül sokan útnak indulnak a világszép botanikuskert felé, ahol királpálma-fasor, orchidea-pavilon, hibiszkusz, bougainvillea és megannyi paradicsomi illatozó növény-virág látványa és csendje pihenteti és búcsúztatja a Kandy-i látványosság vendégeit.

Rwandáról

AZ EZER HEGY ORSZÁGÁBAN

A volt Belga-Kongó szemléletes leírását André Gide adta meg a harmincas években a *Voyage au Congo* című, nagy port felvert könyvében. Több impala (fekete antilop), zebra, marabu és más honos állatfajtanemzedék váltotta azóta egymást, e fajták akárcsak a leopárd-orchidea-gyönyörűségek és

a pompás növényzet megmaradtak, a körülmények azonban lényegesen megváltoztak.

Szép Rwanda

Rwandának, nevezik a volt Belga-Kongóból kiszakadt országot, pontosabban „mille collines”-nak is, azaz ezer dombnak. Valójában azonban hegy, hiszen a tengerszint feletti magasság az országban 1500-2500 méter között van. Ebbe a vízszintes menetet alig ismerő, kapaszkodókkal teli országba kerültem nemzetközi szervezeti (ENSZ Fejlesztési Alap – UNESCO) megbízás és a kormány meghívása alapján tudományos információ-könyvtárrendszer tervezéséhez szükséges előtanulmány dolgában.

A bantu eredetű lakosság a fele a magyarországinak, míg a területe mindössze az egynegyede, így a legsűrűbben lakott afrikai országok közé tartozik. A múlt század végén német gyarmat volt (érdekes betekinteni a kabgayi püspökség könyvtárában a századforduló levelezésébe a hamburgi Kolonial Institut és a papi és civil „helytartók” között). Az első világháború után belga mandátumterület lett. 1962-től számít függetlennek. Az úgynevezett második köztársaság 1973 óta áll fenn. Egypártrendszerű (Nemzeti Forradalmi Mozgalom a Fejlődésért), parlamentjének a neve Nemzeti Fejlődési Tanács.

Akagéra

Ami rögtön megragadja az odalátogatót, az az ország kellemes légköre, valóságosan és képletesen egyaránt, ami egyáltalán nem zárja ki az Afrikában időnként fellobbanó

törzsi viszályokat és háborúskodást. A magas fekvés miatt az Egyenlítő övezet ellenére a klíma nemcsak elviselhető, inkább barátságos, a legmagasabb hőmérséklet ritkán emelkedik 30 fok fölé. Az esték hűvösek. A csapadékos időszakokban gyakran esik, de csak olykor monszun-szerűen. Gazdag, változatos a növényzete, állatvilága, a mindenütt jelenlévő hegyek, dimbes-dombos útjai, a kedves, többnyire mosolygós emberek, a főváros — Kigali — és a falvak nyugodt légköre emlékezetessé teszi az ott-tartózkodást. Persze ez egy minden kényelmet élvező „szahib” benyomása néhány hetes ottlétkor.

Nemzeti parkja, az Akagéra paradicsomi állapotokat nyújt a vadvilágnak. A gazellaként szökellő impalák, a rengeteg zebra és más egzotikus állatok gondozás és felügyelet alatt élnek. Nem is olyannyira az állatokra és a virágokra, inkább az emberekre kell vigyázni, akik az orvvadászatot nem vetik meg, ha kilátás van például elefántcsontra, de a legnagyobb érték a vulkanikus hegyek táján élő gorilla. Elfogják és kicsempézik drága pénzért orvosi, biológiai kísérletekhez.

Nem bizonyos azonban, hogy ami jó a természetnek — az állat- és növényvilág fokozott védelme — az az embereknek ugyanolyan jó. Végül is a rezervátumok a termőterület leszűkítésével járnak, a húshozam növelését sem segítik. Csak a más világrészbélinek öröm és szenzáció az egzotikus fauna és flóra, az odavalósi talán inkább terhesnek érzi a rezervátumok kivételezettségét.

Nem ér a nevem

Nemcsak a természetvédelmi tájak értékelése lehet eltérő attól függően, hogy kívülről vagy „belülről” nézi-e az ember, de teljesen mások a névviselési szokások is. Az anyaköny-

vezés az ősi törzsi hagyományokat követi, nem pedig azokat az általánosan elfogadott szabályzatokat, melyek szerint egy gyermek az apja, vagy az anyja nevét viselheti.

Az ezer hegy országában a gyermek a születési körülményekre utaló nevet viseli. Így például „Könnyű szülés”-nek hívhatják vagy ha éppen „Vihar” volt, akkor annak. Ez azt jelenti, hogy az azonos szülőktől származó gyermekek, a testvérek mind más-más családnevet viselnek. És hogy ez a szokás mennyire erős és az eredte mennyire visszanyúlik a régi hiedelmekhez, azt az is mutatja: amennyiben egy ikerpár egyik tagja meghal, a megmaradtnak azonnal nevet kell változtatnia (az ikreknél a névben van valami közös utalás), nehogy a rossz szellemek érte is eljőjenek.

A házasságok nem az égben, hanem a klánok megállapodása szerint kötöttek, minden esetben közvetítő közbejöttével, akinek anyagiakat elrendező és ceremóniamesteri szerepe van. Ezeket a kötelekeket azért is hangsúlyozni kell, mert az ország lakosságának hatvan százaléka keresztény, nagyrésze katolikus, míg negyven százalékuk animista, természetihívő. A katolikus missziók szerepe ma is jelentős, iskolákat, egészségházakat tartanak fenn, a jelenlétük érezhető, és ez összefér a törzsi szokásokkal, például a népi gyógyászáttal.

Izzó szikla

Természetes a népi hiedelmek, legendák sokasága egy ma is élő törzsi hagyományú országban. A modern civilizációnak, a gazdaságfejlesztésnek, a művelődéspolitikának együtt kell élnie velük.

Hogyan lehet fejleszteni például egy olyan területet, ame-

lyen ma is állattenyésztő, lovas nomád törzs tanyázik, a hima, amely szinte kizárólag tehéntejjel és -vérrel táplálkozik?

A Kamegeri-szikla története más vonatkozásban tanulságos. A Nílus legkeletibb forrásvidékének a környékén a múlt század első évtizedeiben, Gahindiro király uralkodása idején az egyik tanácsadó, Kamegeri azt javasolta, hogy egy bűnözőt fehérre izzított sziklára vessenek. A gyors végrehajtásra minden éghetőt kiirtottak a környéken a szikla felfűtésére. A király az előkészületekkor döbbsent rá, hogy aki ilyen kegyetlen büntetést eszel ki, az maga az átok, így őt vettette az izzó sziklára, hogy ilyen megtorlások ne fordulhassanak elő.

Az ország nagyratörő fejlesztési célokat tűzött ki, amelyeket négy-ötéves tervekkel igyekeznek megvalósítani. A gazdaság alapja a mezőgazdaság, ennek kell ellátnia az ország népességét, és export lehetőséget teremtenie a bányászat mellett. Ez utóbbit belga társaságok művelik (ólomkoncentrátumok, volfrám, arany). Fő kiviteli cikkei a bányászati termékeken kívül a kávé és a tea. A szállítás az ország egyik nagy problémája, nem lévén tengeri kijárata. Van viszont két nemzetközi és több helyi repülőtere. A külföldi segítségnyújtás szerepe jelentős.

Impala és információ

A gazdaságfejlesztési program kutatást, tudományos munkát igényel, az pedig információt. Evégből jártam ott. Dehát valójában miféle információs rendszerre volna szüksége a főleg az impalákról és egyéb egzotikumokról ismert országnak?

Többféle. Mindenekelőtt az olvasásszervezésre, vagyis könyvtárakra, kölcsönzőállomásokra, hogy a már alfabeti-

záltak ne felejtsek el írni-olvasni. A hivatalos nyelv a nemzeti kinjarwanda, a tudomány, az értelmiség nyelve a francia. A könyvtári szolgálattal egyidejűen kell létrehozni egy olyan integrált intézményt, amely egyszerre látná el a műfaji sajátosságok fenntartásával a nemzeti könyvtár, a levéltár, a dokumentációs központ és közkönyvtári szervezés szerepkörét. Mindehhez szakképzett emberek kellenek és ezt csak helyi képzéssel lehet megoldani, külföldi tanerők bevonásával. Vannak már kitűnő honi szakemberek, és velük ki lehet alakítani a szükséges gárdát. A fejlett országokban szokásos munka- és kulturális „műfaji” megosztás a nagyfokú elmaradottság körülményei között inkább utánzás, amely szűkebb érdekeket szolgál, mintsem reális szükségleteket.

IV. NYELVKOTLÁSOK

fej(ezet)bevezető:

„Hegyeshalom”
szöges ellentétben volt Ausztriával

Ál-kérdések és ál-lítások

Kényes kérdés: milyen a magányélete?

Lesújtó: szárnnyi elgondolás is hiányzik belőle.

Egyes cikkek szerzői valóságos újságírtók.

A lemondást felmentés követi, a felmondást ezek szerint a lementés?

Ha van fennhézás, lennhézásnak is lennie kell.

A „szégyenszemre” kifejezés helyett helyénvalóbb a „szégyentelen szemre”.

Sok minden kevesebb, mint minden.

A kiszámíthatatlanság nem beszámíthatatlanság.

Ha humán tudományok léteznek, melyek az inhumánok?

Azért lehet-e ostobaságokat gépelni, mert az indigó nem indignálódik?

Fiúpanasz: lányingerem van.

Hibásan értékel: tévésen ítél.

(Ál)keleti mondás: a megfáradtnak jurtányi ereje sincs.

Sikertelen tudós: elakadémikus.

A szentencia egyfajta szent eszencia.

Az ólmosbot nem omlós.

Metró-aluljárókban nem ritka a punkráció.

Alázatosnak hétrét a mérték.

A genitálist olykor összetévesztik a zseniálissal.

Fontos laborlelet az ember bérképe, bérmérsékletének ingadozása.

A ránca marad meg az egykori románcnak.

Slendrián hivatkozás a slapaji jegyzet.

Bohó hirdetések

- Szépészetben — Tartsa karban a lábait is!
- Író keres — Bármilyen színű „colour locale”-t.
- Torna — Roppanásmentes gerincedzés.
- Páratlanul jól páرزó eb eladó!
- Gyors felújítás — Elmezsere megvárható.
- Szakszerű betörés — Kizárólag sajátkezű falbontásra!
- Statisztika — Évkönyvet tessék, kiváló faladatgyűjtemény!
- Önző férfi — Olyan hölgyet keres, aki mindig a befolyása alatt marad.

Szófejtések*

Alfa Romeo
kezdő hősszerelmes

Alva Máter
szunyókáló anya

Antifuszizmus
kontárság elleni harc

Arabeszk
szír-eszkimó vegyes vállalat

Ágyék
heverésző szépség

Baldahin
oroszb anarchista 19.sz.

* „timáriádák”

Baldover
héber uralkodó i.e.

Bánja Luka
altesti fájdalom

Bikák
utcai kolleganők párosával

Botanikai tanulmány
arborétum elaborátum

Boccherini
szomjas szeminaristák

Bungacsiko
kis bungalo

Bunyodalom
zavaros verekedés

Clara-szalon
Benelux

Córesz
megecetesedett cereszi bor
(ahol ecetet ereszt az ereszt)

Dalai láma
kántáló tevefajta

Denunciatura
besugó rendszer

Esztestvér
balti piás

Futurologus-díj
extra-profétaráta

Gyülölködő köpenyeforgató
mutáló

Harpagon
kuporgatór

Heurékassza
bankigaz(olás)

A hét napjai közül
csak a vasárnap a nap?

Himalája
Kámasutra-figura

Himonogámia
egyenlőség

Ideológiai kompromisszum
konc-konceptió

Inzsellér
fizikus-jobbágy

Jógi
becézett ügyvédbojtár

Kajafás
pudvás elemózsia

Kancsuka
hímhal

Kapartaljai maharadzsa
divatos nőorvos

Kéjmutatás
peep-show

Klimax
változást sejt a petesejt

Kopott autógumi
roncs-abroncs

Levert lázadás
fuccs-puccs

L.F.S.
nemzetközi jogi rövidítés:
Law, Freedom, Security

Lóvé story
szerelem pénzért

Lóvérek
oroszlán-nővérek

Lusta mentős
morál-inszanitéc

Makulatura
nagymosás

Mamaliga
nőszövetség

Modern költemény
verskeresztretjvény

Monolitia
egyedül az ágyban

Morózus
búval bélelt arabus

Múzeumraktárak
műremekvermek

Népfont
jópénz

Nyomócső
férfiöröm - vízműbánat

Orrtársak
Cyrano és barátai

Örömlány emlék
szajhagyomány

Partitúra
folyómelléki csavargás

Pêche Melba
földközi-tengeri sziget

Pszichoanalitikus
odvas lelkekben olvas

Renegát
túloldalra
remeg át

Renegát kérdés
hány dukát dukál?

Sapporo
szapora japán

Sátoros-népies ünnepek
Szárszó, Lakitelek

Sivatag
indiai hívő

Szemrevétel
jobb szem: asztigmatikus
bal szem: stigmatizált

Személyelvonó
börtön

Szupszonitisz
A legvészesebb kór- és kor-
tűnet

Tanbürokrata
iktat, nem oktat

Távgyalogló
járásbíró

Teketória
tehetetlen teória

Tímár udvarol
bőrcsábász

Ügyvéd
perpásztor

Vádli
becézett ügyész

Vágy
villamos Tennesseeben

Zöldbárók
parasztokraták

Szabálytalan rímpárok

Kanok és konok
Romok és rokonok

Lég és szomj
Taszíts és vonj

Ópium és mák
Bú és adomák

Apafej és epe fáj
Anyatej és havas táj

Izom és csont
Szétszed és bont

Kuruc és dáma
Tegnap és máma

Máma és mámi
Ti még és már mi

Parázs és hólé
Pezsgő és bólé

Párja és árja
Úzi és várja

Rest és resti
Mázolja és festi

Rend és romok
Légvár és homok

Taszítás és vonzás
Építés és bontás

Cserép és majolika
Nyuszi és egy hajónyi bika

Mélyít és ás
Fehérje és tojás

Magasles és bánya
Kár és fene bánja

Seb és kanül
Úr áll és hölgy ül

Arany és arány
Óriás és parány

Ázsia és ázsió
Pária és száz dió

Mentség és szentség
Buzgóság és restség

Ránc és redő
Terhes és meddő

Élvez és piheg
Kígyó és sziszeg

Ulan-Bátor és uram-bátyám
Bús angyalok és kis sátán

Sebész és sábesz
Segít és kárt tesz

Dakar és de kár
Tanár és lekvár

Kártya és kibic
Sas és bíbic

Árak és bérek
Csoki és méreg

Kanál és kínál
Beszáll és kiszáll

Egész és fél
Bátor és fél

Láger és sláger
Máter és páter

Bujkál és Bajkál
Dumál és dajkál

Remek és ronda
Rút és Gioconda

Sátán és sétány
Pipi és vénlány

Tenyeres és fonák
Sógorok és komák

Mályva és pelyva
Selyma és ejha

Bú és báj
Kellem és vizzály

Éhes és zabál
Sólet és kanál

Dobol és dobál
Morál és koráll

Tarts és eressz
Eső és eresz

Mozdonyfütty és trilla
Játék és József Attila

Kosztolányi és nyelvi játék
Eretnekek és zord káték

Eleje és vége
Maradj és fuss el véle

V. VERSEZETEK

fej(ezet)bevezető:

*„Úgy érzem, értem
mit fejezett ki és be
Hemingway a véggel
vadölőjével kezében”*

Életképek

Chagall napja

1. Ákom-bákom
színes álom
zenekar a fákon.	5. Menyecske
kecske
keveredve.
2. Kék égen ősrégen
béget sok zenekari
zsenge bari.	6. Vityebszk
a vásznon
áldás a házon.
3. Égretörőn
hegedűs
a háztetőn.	7. Ház-rom
dúl-vidul
a pogrom.
4. Repdes
lebeg a
Rebecca.	8. Csillag-sárga
menekülés
várja.

9. Menekülés
hova
Jehova?

10. Lobogva
feljutva
a Tejútra.

11. Jézus
Jehova
Mohamed
és Buddha
egymás
kezét
fogja.

Kéznyújtó hármas

Város
Emlék
árad
Kőrös
körül
Várad-
Oradea,
de a
város
valaha
volt
varázs-
parázs
Pece-parti
Párizs.

Történelmi zaj
Decebál
dák király
körül
(ki sírjában
ennek
nem örül)
harsog
a sok
decibel.

Folyó
Muris
Te Maris
a Maros
Mures is
a víz
így
igaz
ugyanaz.

Fecsegés

Mint szappan
siklik a vízben,
mint lepkék
röpködnek ide-oda,
mint olajos szerszám
csusszan a kézben
megfoghatatlanul,
száz és száz szóval
zúdul a beszédözön
s viszketni
kezd a bőröm,
ehhez mi közöm?

Fogyasztói társadalom

Elárasztanak tasakolt ízek,
a verítéktől sima banán,
ingerlő portékák sora
susogja: itt a Kánaán.

Tigriscímek

Az újságokban
itt-ott mindig
robban valami,
a robajt ide
még nem hallani.

Morzsából az egész

Magad vagy,
csepp morzsa
arcodra ragadva.
Ki szólna?
Ki veszi észre?
Így láttat
csepp
az egészre.

Ki vallatott, kit vallattak

Ki vallatott
kit vallattak
egyre megy

Mint vallattak
mit vallottak
egyre megy

Bolondultak
boldogultak
egyre megy

Hogy a holtak
hogyan haltak
egyre megy

Emlék így is
emlék úgy is
kegyre megy.

Hippi

Hosszú haj-mocsok
jobb volna
ha valami nem
a fejbőrön hanem
alatta moco-rog.

Sport-variációk

1. Biztos
mint
a halál:
valamikor
mindenki
legyőzőjére
talál.
2. Ne vedd
bírhatalan
tehernek,
ha egyszer
Téged is
megvernek.
3. Nem minden-
nap győztes
nap:
egyszer-
egyszer
mindenki
kikap.

Búcsú a holnaptól

A múlt
elcsitult
a ma
nem
ismétlődő
felködlő
egyetlen
kegyetlen
búcsúzás
időhúzás
a mából
a volt
holnaptól.

Absztrakt költő

Mindent
tud a versről,
minek neki
Puskin, Goethe
hisz ezeket
rég kinőtte.

Nem megy rá
a régi ruha
szinte megreped,
ledobja hát
marad inkább
pucéron a fenéke.

Mutatja ezt
fűnek-fának
forgolódik kedvesen
míg rá nem unnak
és kimondják: nem
költő, csak (m)esztelen.

Botrányos írás

Pár sort
írt
sárt-port
vert.

Vadon-múltunk

Csapás, haladás
kisért
örökkön, visszatért
harcban — kudarcban
a jobb
életért.

Szelídíthető-e
a jövőt teremtő
jelen?
De a kezelhetetlen
múlttal
mi legyen?

Szelídítsük meg
a mát
és saját
vadon-múltunk vissza-
csapó ágai a jövőt
csak megkarcolják.

Tavaszcímén

A szél havat kavar,
örvénylenek a hópelyhek,
hova lett az őszi avar?
S hová a jósejtelmek?

Koccintás

(dr. K. P.-val)

Majd hatvan éve
egymást segítve
jóban-rosszban
próbálunk eligazodni
a mikro- s makrokáoszban.

Ha menni kell,
emelt fővel
dőljünk ki Palikám,
mint mikor villám
fut át a fán.

Szerelmetességek

SZERELMES SEXTET

1. Vágy

Értekezleti csatangoló:
freudi rajzok, gondolatok
erotikus képek, vágyak,
hogyan lehetne másként?
Hevülten várlak.

2. Beteljesülés

Szabad bejárás
a vágyott asszonyba
zeng-zúg csordulón,
mint a háromszor
nyolcas jelszó
a századfordulón.

3. Csalódás

Szerelmed zavaros,
felkavaró, zaklat,
átláthatatlan vagy,
mint egy piszkos ablak.

Le tudlak-e tisztítani,
nem vagy-e túl piszkos?
Talán egy követ vágni
az ablakba volna biztos.

Nem volna min átlátni,
cserepeire hullna szét
és talán ez az
ablaktalanság volna szép.

4. Válás

Kié a tû,
kié a cérna,
ki-kit-mivel
fércel, sért ma?

Oly szép
volt a tegnap,
mi maradt?
ki-mit kap.

Se közösség,
se remény,
egy a közös,
a szerzemény.

Súrlódások
görcsös máza,
cserepekben
a közös váza.

5. Kiábrándulás (anatómiai lecke)

Rosszul raktak össze,
kemény és lágy részek
nem helyükön lettek
igazában készek.

Gerinced gumiszerű,
mállékony és puha,
minden anyagból megy
rád bármilyen ruha.

Tested értékeit
téveszted bájos-báván,
feneked s nem fejedet
veszik meg olcsón-drágán.

6. Epilógus

Belőled magam
kimetszettem.
Lezuhantál.
Szárnya-
szegetten.

Mindegy

Heverő,
szénaboglya,
szalmazsák,
franciaágy,
mindegyiken
egy
a vágy.

Hiába

Ha egyforma is
alvás-
görbénk,
eltörött
a közös
bögrénk.

Szerelem kínai étlap szerint

Annyi fűszerrel szeress-variálj,
ahányfélét Kína konyhája kínál.

Hülyéskedő szerelmes háromsorosok

Magányos, bús bója:
egyedül vagy, ízetlen így,
sótalan a tenger minden sója.

Ékezetcserek:
búja-baja esendő
buja bája ingerlő.

Nescafé neszel a gázon,
hol vagy
kávészó-párom?

Elromlott kapcsolat:
csúf-bús-rút
feneketlen bűzös kút.

Fúj a bíró veszekedetten,
lesre futottunk
mind a ketten.

Rwanda-ciklus

*Kis reggeli zene Kigaliban
(A tergo és permutálható vers)*

1. variáns

Ragyogó napsütéses
a reggel, búvölő a táj
oly égszín kékes,
már szinte fáj.

Hegyek, sejlő-erdő
fenn felhőtlen ég
bennem buzgalom, erő
megannyi féktelenség.

Mindent, s egyszerre akarok,
alkotást, ölelő szerelmet,
harcot, de nem haragot,
a vétlennek kegyelmet.

Ország, osztály, nemzeti ágon
nekem az egész világ
megértése örök kívánságom,
határtalan kíváncsiság.

Úgy érzem, értem
mit fejezett ki és be
Hemingway a véggel
vadölőjével kezében.

2. variáns

Már szinte fáj
oly égszín kékes
a reggel, búvölő a táj
ragyogó napsütéses.

Megannyi féktelenség
bennem buzgalom, erő
fenn felhőtlen ég,
hegyek, sejlő-erdő.

A vétlennek kegyelmet,
harcot, de nem haragot,
alkotást, ölelő szerelmet,
mindent, s egyszerre akarok.

Határtalan kíváncsiság,
megértése örök kívánságom
nekem az egész világ
ország, osztály, nemzeti ágon.

Vadölőjével kezében
Hemingway a véggel
mit fejezett ki és be
úgy érzem, értem.

Csak addig érdemes
míg az élet éltető,
a lélek sem kérges,
ha a test nem széteső.

Népre akadhat megoldás,
ha egyénre nem is adott,
sűrű toldás-foldás
van akire nem szabott.

Ne vegyék kérem komolyra,
hisz az egész: játék,
rímek oda-vissza tolva,
hogyan is lenne másképp?

Ha a test nem széteső
a lélek sem kérges,
míg az élet éltető
csak addig érdemes.

Van akire nem szabott
sűrű toldás-foldás,
ha egyénre nem is adott,
népre akadhat megoldás.

Hogyan is lenne másképp?
rímek oda-vissza tolva,
hisz az egész: játék,
Ne vegyék kérem komolyra.

Este az Ihema-tónál

A tóparti
szálloda
teraszáról
látni
oda
(minő
véletlen)
ahova
zebracsapat
vonul le
várva
napnyugtát
csemegézni
napi
sódagját

de egyetlen
hangosabb
szóra
átváltanak
futóra.
Közben
kecses
impalák
szökellnek,
csúf
marabuk
keverednek
közéjük.

Elhalkul
a sokszólamú
fotós-
tanú,
kaffogás
és kattogás
az estben.
A sőt
a zebrák
csendben
majszolják,
mintha
nézőiket is
kimajmolnák.

Fekete
tej-sűrű
a sötét,
a képek
készek,
a zebrák
sóadagjukat
megszolgálták,
az Ihema-tónál
ma is mindenki
tette
a dolgát.

Impalák

1.
A rwandai
nemzeti parkban
antilop-
csorda,
néhány hím,
a többi
oldalborda.
A hím
háremet
bír,
de agglagények is
köröznek,
balsorsukat
bőgik-sírják.

2.
Látványos
csatákon,
óvott helyen
veszélynek
nem kitéten
vén nőstények
vigyázzák
a kicsinyeket.
A nőstény-
csorda
közben
várja,
mi lesz
a sorsa,
ki lesz

1.
Néha
mivel
nyugalmat
nem lelnek
a háremfővel
birokra kelnek.

2.
gazdája,
kinek
szülhet
új impalákat.

Nem képzelt riport Rwandából

Szombat reggel
a szállodában,
kint eső-lepel,
fekszem még, írok
a vágytalan ágyban.

Zsibongása furcsa,
érdesen bongó,
megértésének kulcsa:
ez volt a hírhedt
Belga-Kongó.

Első szókapocs
kaján magyar
fülnek-szemnek
Rwanda-randa
meg elefántagyar.

Aki olvasta Gide
kongói naplóját,
sejtheti e nép
zavaros jelenét,
nemcsak a múltját.

Mit tudunk
e közép-afrikai
hegyes helyről,
túl azon, hogy
ott a szafari?

Kinek-minek
az érdekében áll,
hogy a környezet-
védelem még hány
leopárdot számlál?

Lehet ezt se,
mégis annyit:
szín-fekete
országoknak tudott
megmaradni.

Kellenek a vadak,
de míg emberek bajban,
nem volna szabad
csak vadászkodni,
mint hajdan.

Sűrű lián, inda
fényt nem ereszt,
megborzongok, mintha
sámán-kézben lenne
egy lándzsa-kereszt.

Nem maláriás vízió,
bárki megérti,
távoli dobszó Afrika
közepén s magyarul
irkál egy férfi.

Varázslónál

Hamarosan elvisz
az ördög,
(súg a mágus,)
ha megtörtök.

Félelmetek
rám hagyjátok
van ellenszerem
jó gyógy-átok.

S ha mégsem foganna
meg újra próbálom,
páciensem az égből
visszavárom.

Afrika után Budapest felé

Elmúlt egy hónap,
újra itthon,
hazajöttem, bízón.

Mindenki rád ügyel,
gondod evés-ivás,
pihenés, semmi más.

Úgy éreztem
legjobb fenn,
tizenkétezer méteren.

Ki nagyon buzog
dolgozhat is, de minek?
Hova vezetnek itt sínek?

Pihentető a Jumbó,
siklik, ringón ráz
magához ölel a fémváz.

Ez a determináció,
csecsemőként éled át
a tíz repülőórát.

A jó bizonytalanban,
ami érdemes lehet
megpróbálom, verselek.

És ha lezuhannánk,
szervusz égbolt,
szép kísérlet volt.

Kilenc pikáns

1. *Erdőben*
Vigyázz
asszony,
egy vad
a popódba
harap!
Válaszol
a bokor:
éhes
nem is
marad

3. *Jóasszony*
Megél,
mondják,
akár a jég
hátán.
De még inkább
a sajátján.

2. *Kutyaharapást*
szórével
mondod
te kis buta.
De hol
az a
szép
szőrű
kiskutya?

4. *Bugyuta*
férfivallomás
Feneketlenül
szeretlek.

5. *Szervátültetés*
Here
csere-bere.

6. *Fenyegetés(?)*
hölgynek
Ezt nem
viszed el
szárazon!

7. *Fizikai tétel*
Az alaktalan nő
úgy fest,
mint egy anti-test.

8. *Domborzat*
Felér egy mozgalmi
domborművel,
amit egy mozgalmás
női tompor művel.

9. *Modern leánykák*
Tudják-e még
most is,
kié volt
a jus primae
noctis?

UTÓHANG: A HETEDIK NEKIFUTÁS

Hat önálló (könyvtári-információs) szakkönyv, 400 körüli magyar és más nyelveken megjelent cikk, tanulmány és egyéb közlemény után „bal kezem öt ujjaként az Ingres-hegedűn” jön össze e 7. kötet. Ennek a „hegedűnek” hangolása közben alakult ki bennem, hogy míg a szakmai közlemények – legalább jó részükben – hitem szerint kívánták, addig ez a kötet talán elviseli a nyomdafestéket. Több év írása kerül egybe a „hegedű”-ben, melynek csak töredéke kapott eddig nyilvánosságot (főleg a Magyar Nemzet hasábjain).

Megtévesztő volna azt a látszatot szándékolnom, hogy maradandó sokoldalú írásokat nyújtok át (aforizma, elbeszélés, vers...), de az is, ha magam becsülném le ezt a szenvedélyes kedvtelést. Valójában játéknak veszem ezt a foglalatosságot, mint ahogy hivatásomat is – amennyire csak lehetséges – komolykodás és komorkodás nélkül élem meg és látom el. A játékot imigyen veszem komolyan. Olyannyira, hogy még az utóhanggal is aggályoskodom, nem tűnik-e mesterkéltten szerénynek és tudálékosnak, amellet, hogy a kötettel szinte lemeztelenítve érzem magam.

Valahogy úgy vagyok a nem-szakmai írással, mint kedvelt sportommal, a tenisszel (a foci is az, de csak nézőként), amit

sosem játszottam igazán jól, de minden labdára rámegeyek, igyekszem elérni az átemeléseket és akadnak jó ütésem. Ezekre szerfelett szívesen emlékszem. Azt kívánhatom magamnak, az olvasó is találjon akárcsak néhány kedvére való sort, vagy írást, amire szívesen gondol vissza.

Első kézirat: Budapest, 1992. október 13.

R. R. Gy.

TARTALOM

ELŐSZÓ: INGRES HEGEDŰJÉRŐL.....	5
I. A(ÉS B)FORIZMAFÉLÉK	
Közélet és közérzet.....	7
II. IDEAGRAMMOK ÉS GNÓMÁK	
Kelet-közép-európai dilemmák és dilik.....	16
Úton – útfélen.....	20
Pandorában.....	25
III. ELBESZÉLÉSEK ÉS RIPORTOK	
Elbeszélések	
Wiener Walzer – hét békévé oldott „háztáji” történettel.....	27
Statisztika.....	39
Kukulec óvodai történetkéi.....	41
Riportok: Ahol a magyar sem jár	
Maldívról, Ceylonról.....	43
Rwandáról.....	54

IV. NYELVKOTLÁSOK

Ál-kérdések és ál-lítások	60
Bohó hirdetések	62
Szófejtések	62
Szabálytalan rímpárok	66

V. VERSEZETEK

Életképek	68
Szerelmetességek	73
Rwanda-ciklus	76
Kilenc pikáns	81

UTÓHANG: A HETEDIK NEKIFUTÁS	83
------------------------------------	----

ISBN 963 7719 55 5

A kiadásért felel az Argumentum Kiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Láng József

Fedélterv: Somogyvári Zsuzsa

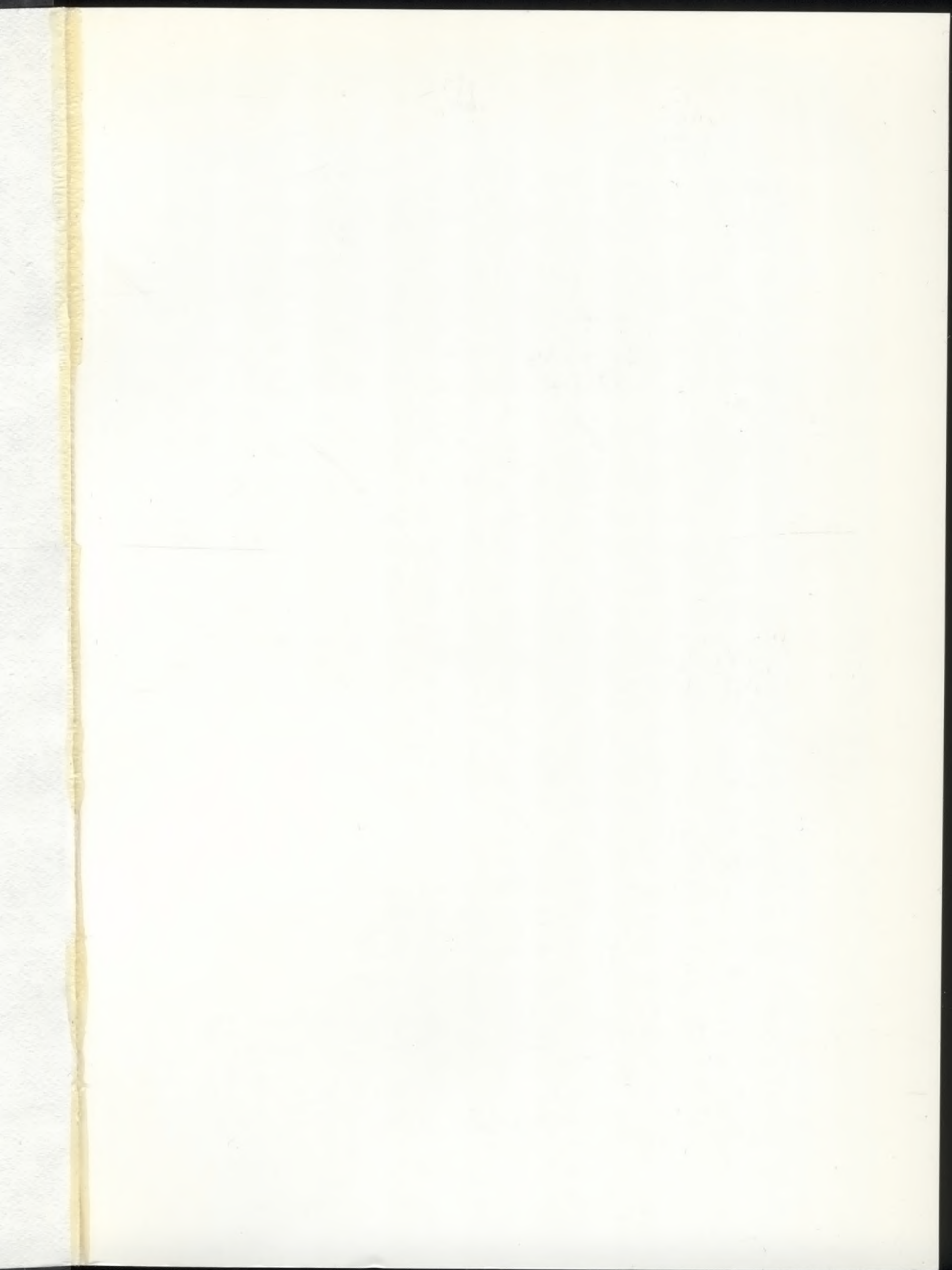
Tördelte a CompuScript GMk

Terjedelem: 4,4 A/5 ív

Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme

Felelős vezető: Cimpfián Péterné

3402/94

Ára: 180 Ft (ÁFÁ-val)

Rózsa R. György

Bal kezem öt ujjá az Ingres-hegedűn

Az Ingres-hegedűn a játék skálája igen széleskörű. Az olvasó kezében levő kötet is ezt tanúsítja. Az öt ujj jelzi a műfaji és tematikai változatosságot. Játékosság, irónia, olykor tiszteletlenség, olykor pikantéria, többnyire lefordíthatatlan szójáték, riportok — „ahol a magyar sem jár” — egzotikus országokról, enyhén fűszerezett erotika, ideagrammok, békévé oldott visszaemlékezések váltják egymást a kis kötetben. Ami mindezekben közös, az a túlfűtöttségektől, de nem a csipkelődésektől mentes tolerancia. Illusztrálásul két kis részletet emelünk ki. Egyfajta humanista credonak tekinthető az első:

Jézus
Jehova
Mohamed
és Buddha
egymás kezét
fogja.

(Chagall napja)

A társadalmi-gazdasági modernizációt érinti a másik:

Minden chippel
néhány gondolattal
több csiripel.

(A növekedés)

A kötet elsősorban a jókedvet, derűt vállaló, az „ahogy lehet” szemléletű olvasókhöz szól.

ARGUMENTUM KIADÓ • BUDAPEST